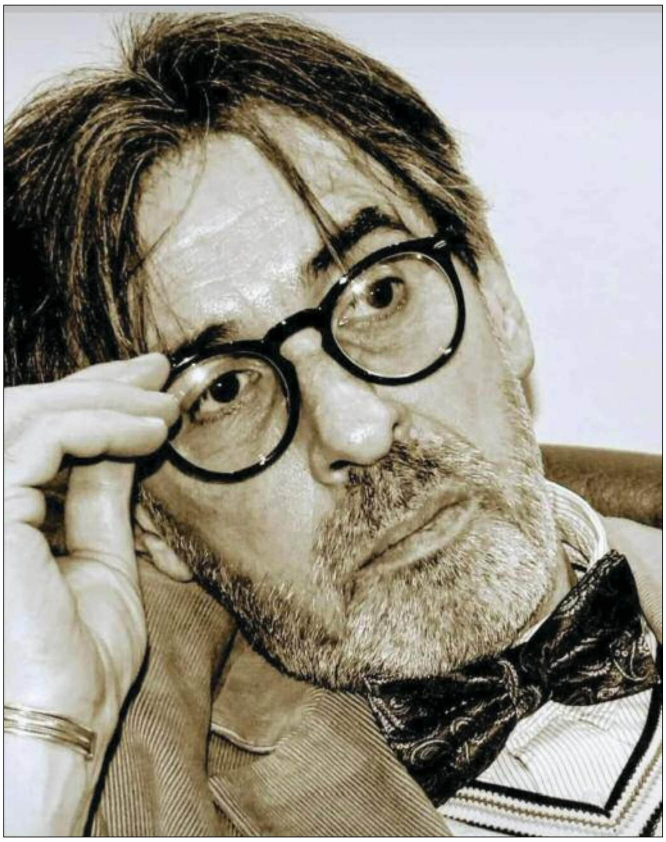
7 /233 ▪ Iulie 2022 ▪ Anul XX

Cafeneaua literară

UNDE SUNTEȚI VOI, CEI CARE NU MAI SUNTEȚI?

▪ În 19 iunie, poetul **Ancelin Roseti** a murit de atac cerebral... Acesta era cel de al doilea...

▪ Un poet rar, miraculos, diluvian. Un luptător pentru adevăr și drepturile celor autentici. Nu a dat din coate ca să-și facă loc în țara strălucitoare a literelor, nici pentru marile premii acordate pe cunoștințe sau dictate la telefon de sus. Și mai ales, nu a scris când nu a avut ce spune, marea boală a poeților contemporani. Așa se și explică marile premii pe care aceștia le iau, premii care compromit aproape an de an numele lui Eminescu.

▪ Scria puţin. În *Cafeneaua literară*, nr. 1, 2020, i-am publicat trei pagini de poezie, care erau sărite din rândul poeziei minimalist-postmoderniste de astăzi, pentru că Ancelin scria altfel... Tot atunci am început un eseu despre poezia sa, dar pe care nu l-am terminat, pentru că așteptam cărțile, deci un volum mai mare de poezie la care să mă raportez.

▪ Dar iată nota pe care am scris-o atunci la sfârșitul paginilor sale din *Cafenea*:

„Cele șase poeme/fragmente fac parte dintr-o carte (încă nenumită), pe care Ancelin Roseti a început-o în urmă cu aproximativ 14 ani... Autorul și-a propus să o tipărească în primele luni ale acestui an la Editura Mihail Sadoveanu. Pentru aceeași editură, Ancelin Roseti pregătește și o antologie de poezie, care ar putea să apară în luna februarie sau martie. Le așteptăm pe amândouă cu interes. **(V.D.)**"

▪ Volumele visate nu au apărut... Sper că cineva va aduna toate poemele scrise de Ancelin și le va publica într-o carte. Și dacă Uniunea Scriitorilor are alte probleme de rezolvat, poate că noi, prietenii lui, vom strânge și sumele necesare.

▪ În 30 mai, în acest an, mi-a trimis acest mesaj, după ce cu două zile mai înainte primisem patru poeme spre publicare:

Dragă Virgil,

Te rog mult să pui în revistă și acest poem.

Dacă mie mi-e mintea răvășită, după accidentul vascular cerebral, am uitat de el. Am dat acum întâmplător peste acest poem.

Îți mulțumesc mult și-ți doresc multă sănătate și toate cele bune!

Cu prietenie,

Ancelin

---

suplment **ARTE POETICE**

Ancheta Cafenelei literare

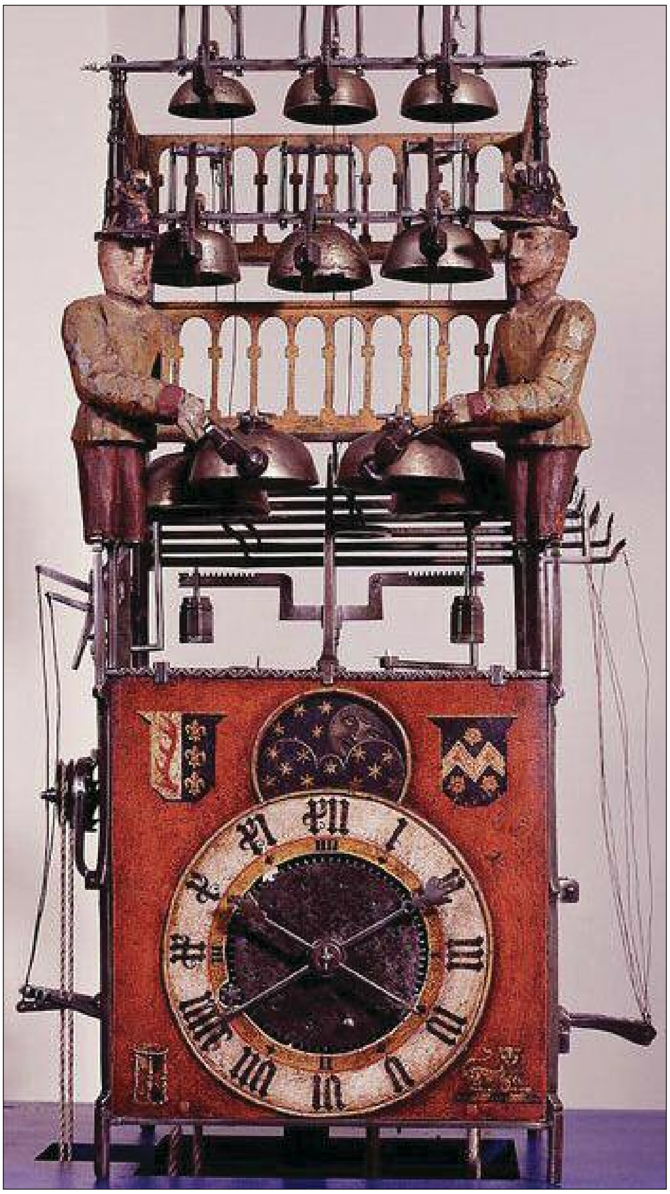
POEZIA LUI EMINESCU ȘI POEZIA CONTEMPORANĂ

Poemul se numește *Moartea poetului* și este dedicat memoriei poetului și prietenului Nistor Tănăsescu.

Păcat că nu am putut să îi fac bucuria de a-și vedea aceste din urmă poeme tipărite. Dumnezeu să îl odihnească în pace!

▪ Iată un fragment din poezia lui Ancelin:

„E atât de târziu...
la streaşina tăcerilor nu mai e nimeni,
şi parcă nici n-am curajul să spun că,
în chiar clipa aceasta,
o femeie fără memorie mă naşte din nou,
cu cruce cu tot,
zorită de treburile veacului...”

▪ Îmi amintesc, acum, de poeții prieteni dispăruți: Gheorghe Tomozei, Aurelian Chivu, Ioan Țepelea, Gheorghe Mocuța, Ion Toma Maiorescu, Octavian Doclin, Clara Mărgineanu, Corneliu Antoniu, Andrei Zanca, argeşenii Gheorghe Matei, Toma Biolan, Ion Lică-Vulpeşti, Ştefan Dumitru Afrimescu, Nicolae Eremia, Marius Dumitrescu, Marin Ioniță, Zina Petrescu... Iertare pentru cei pe care i-am uitat!

Virgil DIACONU

O DISPARIȚIE, NU O DESPĂRȚIRE

Poate că a muri este, în sine, o banalitate, însă felul în care ajungi s-o faci e, adesea, departe de a fi banal, chiar dacă asta nu poate răscumpăra nimic din ceea ce urmează aici și dincolo. Sau, poate, mai ales, atunci. E înstrăinarea ce roade ca un cariu într-un timp cînd aproapele nostru e tot mai departe de adevăr. Cînd, la o privire în urmă, (a)sumativă mai degrabă, decît totalizatoare, viața arată, etaj după etaj, ca un șir de drame suprapuse, aspectînd un edificiu tragic. Sînt dezarmat, e aiuritor, Ancelin era poate singurul prieten viu dintre toți cei vechi și în viață. Ne separau destule, așa cum am aflat în ultimii mai bine de zece ani... opțiuni, ierarhii, viziuni.

A avut charismă și destin de poet. Un poet cu expresivitate torențială, magmatică. Dacă prima, charisma, e cumva implicită, o amprentă ce, *volens-nolens*, îți e recunoscută, destinul nu și l-a onorat decît în parte, iar asta mă întristează mai mult decît orice n-am reușit să împărtășim. Și-a irosit mare parte din talentul și harul de polemist nativ, alăturîndu-se unor tabere ce nu-l meritau, față de care am mărit mereu distanța. Eu am rămas mefient pînă la a fi inaderent la orice ideologie, doctrină, strategie de școală nouă. Sceptic pînă la nihilism.

L-am admirat însă mereu pentru forța de-a spune dezinteresat ceea ce crede, de a stîrni trombe, fără perdea, strecurîndu-și mai departe zilele prin sita tot mai deasă a dezamăgirilor. Ne-a unit însă, peste toate, ca o punte clădită în zile și nopți efervescente, poezia. Un anume *concetto* estetic, logica internă a frumuseții, care este spectrul de mișcare al frumosului. O punte ce, indestructibilă între noi, ne-a făcut să ne însoțim, intens, dincolo de frecvența întîlnirilor.

Nu ne mai văzusem de aproape șase ani (septembrie 2016), în ultimii ani vorbeam rar, de cîteva ori pe an, la telefon sau pe messenger. Îmi amintesc, era în 2010 sau 2011, mă aflam pe străduțele întortocheate din Vallauris, în sudul Franței, tocmai ieșisem din muzeul Picasso și, subit, mi-am dorit să poposesc la una dintre acele terase stradale, la o bere și la deșirat taclale cu Ancelin. Cu cine altcineva? A fost într-atît de puternic

imboldul, încît l-am sunat și, folosindu-mă de vocea sa ca de un șperaclu, am reușit să trec acel prag, să-l aduc acolo. A fost un fel de teleportare empirică. Acum nu mai am vocea lui, iar amintirea e un mozaic de ferestre încremenite în timp. Astăzi, 19 iunie, am început ziua cu o țigară care va rămîne prima dintre cele care ne-au găsit despărțiți, în lumi diferite. Ar fi putut fi una dintre cele ce deschideau colocviile noastre liber alese. Sîntem în 2022, au trecut abia patru luni și jumătate din anul Tigrului de apă. Știam că va fi un an teribil, așa cum a fost pentru mine și ultimul an al Tigrului, în 2010. Anul Tigrului de apă, un an care arde pe dinăuntru. Drum lin către Domnul, Ancelin! (20.06.2022)

Dan Bogdan HANU

Un spirit vertical, un mare talent

Ancelin Roseti... Un spirit vertical, un mare talent în a spune, un evaluator neclintit al lumii în care trăim... Mare păcat... Viața celor care l-au cunoscut e mai săracă din această clipă...

Constantin PRICOP

Opera lui Poetică are incandescența Omului care a creat-o

Plecarea lui Ancelin Roseti m-a lăsat fără cuvinte. În ultima vreme, multe valori s-au stins prematur, după ce au ars și au dăruit în jur vieți pilduitoare, conștiințe verticale, opere notabile. Astfel a fost Ancelin.

În plus, a fost un autentic patriot. A luptat martiric: cu sistemul, cu liderii, cu inerția unui popor ce s-a lăsat înșelat, a câta oară?

Opera lui Poetică are incandescența Omului care a creat-o.

Ciprian Apetrei exprimă toate astea mult mai inspirat și lucid decât o fac eu acum, în lacrimi. Îi mulțumesc.

Plecăciune, zic. Mulțumim, Ancelin, pentru tot ce ai înfăptuit pe pământ!

Angela FURTUNĂ

La revedere, domnule Ancelin Roseti!

Am aflat noaptea trecută despre dispariția fizică a lui Ancelin Roseti. Nepotrivit moment. Lucra la o ultimă carte, pe care o șlefuise timp de 16 ani. Am vorbit despre editarea ei, sper ca familia să aibă acest manuscris, și el să apară cât mai repede.

Cred că așa se onorează cu adevărat memoria vie a unui poet. Sper să apară, în sfârșit, un volum de Opere complete, pe deplin meritat. Și atunci nu va fi un sfârșit.

Ancelin a fost o voce rară a cetății, care nu a căutat gloria. A fost iubit de oameni ca el, care iubeau cuvintele, și ignorat de cei care le foloseau ca să „se ajungă”. S-a ferit cât a putut de asta și bine a făcut. Dar a fost și neiertător cu falsele vedete culturale.

Și-a plătit libertatea și și-a câștigat demnitatea, lucruri rare și prețioase.

Era și un excelent publicist, rubrica sa din *Adevărul* este un reper de claritate morală și de analiză socială. Treceți pe acolo, aveți ce să aflați!

Pentru mine a fost un reper neașteptat. Îmi aprecia textele politice și pe cele literare. M-a încurajat să scriu poezie, dacă eram mai harnic astăzi aveam un volum publicat, care să îi fie dedicat. Îl voi termina singur, ca dovadă că lecțiile sale au fost rodnice.

Nu am apucat să îl întâlnesc niciodată fizic. Vorbisem de multe ori despre asta, poate că am fi reușit anul acesta, pe malul Dunării. Trăia foarte retras, știa că nu se mai poate baza pe corpul fizic, trecea ușor-ușor în spirit. Să fim totuși bucuroși pentru tot ceea ce ne-a lăsat.

Ancelin este nemuritor. Nu îl plângeți, citiți-l!

Ciprian APETREI

Ce Oameni, Doamne, trăiesc printre noi, iar noi abia dacă auzim de ei!...

Într-o discuție cu Poetul Ancelin Roseti, mi-a spus așa: „Părinte, bunicul meu a pierdut o dată cu averea și un **t** din numele Rosetti, dar nu și demnitatea! Ei, pe mine asta m-a preocupat: să păstrez cu sfințenie și să cultiv, toată viața mea, Demnitatea! Asta nici comuniștii n-au putut să ne ia!”

Ce Oameni, Doamne, trăiesc printre noi, iar noi abia dacă auzim de ei!...

Dumnezeu să te odihnească cu Sfinții Săi Îngeri întru Împărăția Sa!

Cristian DRAGOMIRESCU

ANCELIN ROSETI

Felonie*

Ce-am făcut, ce n-am făcut…,
mi-am visat, în grabă, inima,
ca pe o lampă încercuită de fluturi,
și-am auzit-o strigând:
„Despre tine nu vreau să mai aud
de acum încolo nimic!”
Apoi au izbucnit zorii
și falsa glorie a cuvintelor,
și ferestrele s-au deschis singure
de-atâta singurătate…

Pe strada mea

Pe strada mea a trecut Dumnezeu
să numere toate cele ce se întâmplă
o singură dată.
- Rămâi, am strigat,
fii seva mea și clipa ce mă apasă!
Și lumea, cu toate dramele lumii,
s-a retras adânc în visul meu,
ca într-o pasăre, căutându-i cerul
și plumbul aripii,
iar visul greu dădea să iasă de sub frunte.

Dans ma rue

Dans ma ruelle le Bon Dieu est passé
compter ces choses qui n’arrivent
qu’une seule fois.
- Demeure, j’ai crié,
sois ma sève et l’instant qui me pèse !
Et le monde, avec tous les drames du monde,
se retira au fin fond de mon rêve,
comme en un oiseau, cherchant son ciel
et le plomb de son aile,
el le lourd rêve cherchait sortie
dessous mon front.

Traducere Cindrel LUPE

Sigur că da!

Spre alte lumi și spre alte vise-alerg…,
să le deschid solemnitățile,
să le împart destinele…, vina…,
scrisorile de recomandare…,
să comit delicte romantice…

Iată, deja a început hârjoana cu focul
și ordaliile…,
iar eu îmi țin în lesă inima
și încă mai aduc în discuție femeile tandre
și zorii spumoși.

Sigur că da!, cobor adânc în cuvinte,
dau nume noi lucrurilor ițite din luturi sacre
și din lemn domnesc,
iar apoi îmi lipesc urechea de inima lumii
să-i pot simţi pulsul,
să-i pot trăi visul —
până când se face târziu în cuvinte,
până se risipeşte jalea din clopote,
până când îmi curge tot somnul omenirii
prin vene…

Moartea poetului

Se dedică memoriei poetului
și prietenului Nistor Tănăsescu

…El doar a-ntrebat,
trezind cuvintele din somnul lor,
iar ele, iată, au săvârșit liniștea,
strecurându-se în visul său
și-n popoarele minții,
pustiindu-l.

…Și timpul se sleiește,
și crucile sunt spetite,
și eternitățile parcă s-au istovit…

* Poezii trimise de Ancelin pentru *Cafeneaua literară*, după ce își revenise din primul atac cerebral.

Un concret fantast

Angela Furtună* cultivă o poezie elegant vitalistă, revărsîndu-se îmbelşugat din interiorul eului spre a cuprinde lumea în parametrii săi. Realul şi ficţiunea, materia brută şi cea biologică, raţiunea şi senzorialul o slujesc deopotrivă într-o strădanie de-a acorda o aparenţă de normalitate acestui clocot formalizat. Nimic nu s-ar cuveni omis. O insaţiabilă dorinţă de-a filma tot ce oferă/refuză existenţa răzbate fără oprire printre versuri. Textele nu fac economie verbală sub acolada unei identităţi feminine cum un consecvent factor unificator: „E o zi ca oricare alta, în sîngele tău subţire şi albastru,/ femeie expusă privirii tuturor,/ stînd între ferestre şi pereţi de muzeu/ laolaltă frumosul artistic şi frumosul brut/ împreună urîtul estetic şi urîtul istoric/ cînd urcă blînd în zilele ce au mai rămas/ cum clipele ce se întorc în tine/ amintire ce refuză să tacă// strălucirea stingerii în piele de animal rar”. În textura fiinţei zilele se scurg într-o sacrificială monotonie cu rol de factor antinomic al materiei efervescente ce i se oferă. Pînă la o secvenţă cochetă a cedării prin prezenţă ispititor senzuală, asociată cu un altier simţămînt de dominaţie: „Totul îţi aparţine, azi, în palat şi talcioc,/ femeie expusă privirii tuturor/ caligrafie prin formol şi schelet de sidef/ harfa minţii răscolind zăpada inimii”.

Fireşte, nesatisfăcută de actualizare, Angela Furtună trece în virtual. Apelul la relaţionările obşteşti dovedindu-se insuficient cum un exerciţiu de modestie al unei suverane, d-sa preferă insolitul dur, nu o dată cu masochistă alură. Discursul conturează o feerie glacială: „Cel ce se poate resemna cu victoria/ e doar un ciob/ cel ce se poate preschimba în propriul prieten/ e singurul tău duşman/ cel ce se poate aşeza în inima tuturor durerilor/ deprinzînd bucuria de a se iubi pe sine la fel ca pe ceilalţi/ este singurul soldat care nu trădează/ sau poate că e doar un constelator/ în jurul căruia se produc minuni – aici sunt de acord cu medicul care taie în carne vie/ făcînd dintr-un om o jumătate de înger/ restul rană pentru cuvinte”. Un materialism dens e transfigurat de propria-i inspiraţie. Consemnînd cu resemnare nebuloasa iniţială („împacă-te cu frigul din tine: e doar un alt trup ce ţi s-a dat/ pentru a te naşte// fără de miez întunericul/ fără de auz şi fără văz/ fără degete copilul lup şi fără privire”), autoarea ajunge la o reacţie care îi este adesea proprie, o dispoziţie rebelă ce are ca obiect complexitatea dinamică a istoriei: „Aşa cum ai comprima timpul/ pentru a trăi pe viu istoria cuvintelor/ o emisie de răzvrătire// clovnii şi împăraţii/ delirul şi raţiunea/ gradele de libertate ce se adaugă aripilor tale”. Spre a încheia cu acelaşi îngheţ avînd un alibi geologic: „Împacă-te cu linia aceea frîntă:/ e o falie după care se rupe din inima ta ca un gheţar/ un vulcan plin cu ouă preistorice”. Mai peste tot insurgenţa temperamentală operînd cu termenii conştiinţei pe care, paradoxal, îi relativizează. O atare oscilaţie între fabulosul mereu însufleţit de sine şi codul conceptual se impune ca o manieră productivă. Elementul constatativ se asociază cu fiorul suprarealist, cel pe care un poet francez îl socotea a fi un „realism la pătrat”, aidoma unei circularităţi: „fiecare vede în farfurie un ochi care se dilată pînă ce se încleştează/ în jurul privitorului şi îl absoarbe ca o ventuză în propria mitologie./ vîntul creează poveştile, nu omul./ el doar le răspîndeşte printre fraţii săi”. Pe această cale i se dă cuvînt din nou istoriei, cum unei justificări iraţionale, unui adevăr stihial: „trauma estului este pădurea lui de lanţuri şi sîrmă ghimpată/ din care femeile, selecţionate ca instrumente ideologice de montă/ foarte practice, şi-au făcut rochii şi placente. fără armură creşte ziua/ ca o piele de prunc peste rănile putrede al estului./ privindu-le prin judecata absenţei/ dumnezeu este vocea aceea de care se agaţă frica”.

Perspectiva vizionară e susţinută tot timpul de o atentă lucrătură a imaginilor, ale cărei componente pot fi izolate: „morţii sunt odgoanele cu care dumnezeu ne leagă de mal”. Sau: „bunica nu ştia să fie bătrînă. o luam în palme ca pe o bucată de plastilină şi făceam din ea figurine”. Sau: „estul i se scurgea prin tibii ca o măduvă”. Factorii incluşi într-o asemenea laborioasă accesare a unui concret fantast indică inclusiv o strategie de „control”. Mitologica multiplicare a trupului e constrînsă deopotrivă sideral şi anatomic: „nu ţi-am spus încă, dar aceasta este starea cînd ţi se deschid/ arterele direct în pămînt cum într-o nouă infinită/ eu am mai mulţi ochi şi/ mai multe limbi de vorbit/ cu fiecare în parte/ şi deschizîndu-i fiecăruia timpul ca pe o cutie toracică/ scenă a formelor viitoare/ teatru al abstracţiunilor”.

Există aici un du-te-vino de-o aspră tandreţe între vremi mai apropiate ori mai îndepărtate, organicul şi anorganicul, starea de veghe şi transa, natura şi muzica întîlnindu-se în ciorchini de notaţii opulente: „elastice cuiburi. cînd începea luna octombrie, deja strugurii se zbăteau/ în zgîrciul aracilor. mameloane supte. boabele deveneau sfîrcuri/ îmblînzite acum şi de simfoniile lui mahler. sau martiriul sfântului sebastian al lui debussy”. Pe de altă parte, momentele concentrării apoftegmatice se asociază în acest confesional generos cu libertatea dicteului automat, flux mîntuit al existenţei înseşi: „frumuseţe/ nemărginită şi durere, tehnicitate biologică şi urlet –/ gadgeturi şi stenturi, radiaţii şi substanţe care ne ţin în viaţă/ de parcă am dori, ca nişte proşti iluminaţi, să fim în viaţă dincolo de viaţă”. Totul sub semnul unei cărţi „ce se scrie singură/ pentru că în afara ei totul e lipsă de adevăr”, ceea ce îndreptăţeşte consiliul pe care autoarea şi-l adresează sieşi: „ai răbdare să trăieşti şi te vei vindeca scriind”.

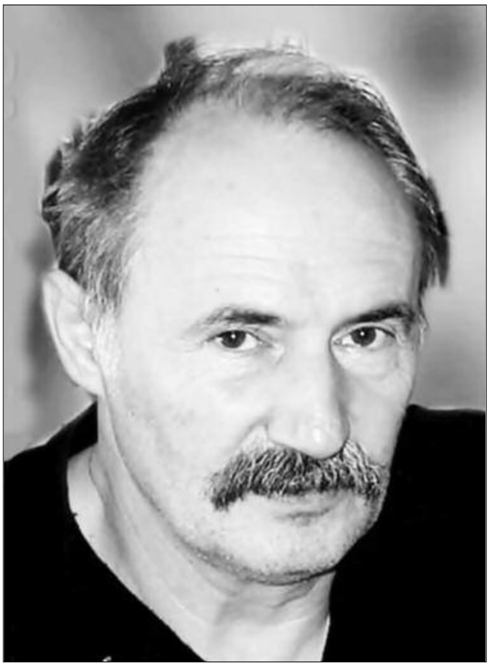
Poetă de înaltă clasă, remarcabilă eseistă, e de mirare faptul că Angela Furtună n-a beneficiat pînă acum de atenţia corespondentă a criticii. Oare de ce?

Gheorghe GRIGURCU

*Angela Furtună: **un trandafir de babelio**, ilustraţii de Raluca Lazăr Arhire, Editura Vinea, 2019, 124 p.

„Am analizat Ediția princeps Eminescu, demonstrând că ea a fost alcătuită de către poet și este un volum de versuri inițiatic”

Poetul VIRGIL DIACONU în dialog cu eminescologul NICOLAE GEORGESCU

1. *Ați primit de curând Premiul OPERA OMNIA acordat de revista „Argeș”. Întrebarea este previzibilă: ce înseamnă pentru dvs. acest premiu?*

- Am mai spus-o: se închide un cerc şi se deschide altul. Am luat premiul revistei „Argeş” şi în 1988, pentru campaniile mele eminescologice din revista „Luceafărul”. Pe atunci era redactor-şef profesorul Sergiu Nicolaescu. Rămân oarecum uimit să aflu, astăzi, că nimeni din actuala conducere a revistei nu ştie de acest premiu... Ceea ce înseamnă, pentru mine, că revista „Argeş” a păstrat aceeaşi atitudine demnă faţă de valorificarea moştenirii noastre culturale. În rest, acest *omnia* îmi place să cred că validează şi activitatea mea literară mai veche, de dinainte de 1989, să zicem, dar... o girează şi pe cea viitoare.

2. *Sunteți recunoscut ca unul dintre cei mai importanţi eminescologi contemporani. Ce vrea să fie și este, de fapt, eminescologia? Ce istorici sau critici literari mai importanţi trebuie să reţinem sub titlul de „eminescolog”?*

- Eminescologia?! Lui Pompiliu Constantinescu, cel care spunea, privind maldărul de manuscrise eminesciene: „Datoria noastră este să facem din această necropolă - o acropolă“, nu-i plăcea cuvântul, dar cerea o catedră Eminescu, voia o ştiinţă despre viaţa şi opera poetului. Să nu vă miraţi, cuvântul ca atare, *eminescologie*, nu se găseşte în vreun dicţionar de limbă românesc până la anul 1988, deşi s-a vorbit, s-a scris despre el. În acest an a apărut Suplimentul la DEX (nu erau bani pentru o reeditare, suplimentul acesta apare la Editura Enciclopedică, pe hârtia cea mai ieftină posibil):

aici termenul este primit și glossat: *„știința despre viața și opera lui Eminescu (După Dantologie).”* Este, deci, un *vocabulum receptum* – desigur, pe fondul marilor discuții/dispute despre viața și opera lui Eminescu din anii 1980. O știință. Doar că... nu are forme instituționalizate, îi lipsește mai ales un institut – și, mai ales iarăși, specialiștii. Este o știință fără oficianți – dar nu vă grăbiți să spuneți că e altă formă fără fond. E invers: un fond fără formă. Prin fond înțeleg că există 10-15 specialiști, câteva programe de cercetare – dar acestea nu sunt cuprinse într-o formă de organizare, există ca pasiuni disparate / disperate uneori, persistente, de care statul și națiunea se feresc, pe care poporul le resimte și le înconjoară cu iubire și respect. Aveți, iată, piramida socială cunoscută: la bază e o populație, din ea se alege un popor, din acesta se alege iarăși o națiune, în vârful ei stă statul – iar în vârful statului stă regele / președintele. Cui aparține Eminescu dintre aceste organisme ierarhic ordonate? Statului? Cât a criticat el corupția, să fie sănătos, că statul nu-l prea iubește! Națiunii? Națiunea înseamnă instituții preponderent culturale și științifice. Ce instituții naționale interesate / atașate de Eminescu știți că ar exista? Vreun institut, cumva? În schimb, Eminescu aparține poporului, acesta îl simte, îl sărbătorește sincer vara și iarna...

3. *Ce probleme/tematici legate de orizontul ființei lui Mihai Eminescu ați abordat? Ați adus ceva nou sau ați aprofundat ceva anume în problematica eminescologiei?*

- O-la-la... La o întrebare așa pusă, ar însemna să mă laud... Totuși, punctez: am stabilit ziua de 28 iunie 1883 în viața lui Eminescu și în istoria României. După studiile mele (articole, editări de documente), și marele tratat de Istorie a României dă importanță acestei zile. S-a schimbat, practic, paradigma: francofilia noastră funciară s-a schimbat pentru filogermanism. Pentru asta, printre sacrificiile mari a fost și scoaterea lui Eminescu din presă. Am analizat cei șase ani grei ai lui Eminescu, 1883-1889, demonstrând că a dorit să reintre în presă și nu i s-a permis. Am analizat Ediția princeps Eminescu, demonstrând că ea a fost alcătuită de către poet și este un volum de versuri inițiatic. Îmi pare rău că generațiile mai tinere (a Dvs., de pildă) nu cunosc aceste lucruri, dar vă veți ciocni de ele, cărțile mele nu au tiraj, dar circulă și, mai ales, le-am dat drumul pe Internet, ca să fie cunoscute... Ca faptă culturală, am instituit ziua de 28 iunie Ziua Ziaristului Român, și ea este ținută de către Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România... Zău, nu mă puneți să fac rezumatul faptelor mele, lăsați-mă mai bine în uitare, decât să mă prezint în epitome...

4. *Dacă un tânăr (sau matur) scriitor vrea să studieze ce s-a scris despre Eminescu, există vreo instituție de stat sau privată care îi poate pune la dispoziție un fond de carte consistent, în afara bibliotecilor obișnuite? Sau acest fond nu poate fi consultat decât de către „specialiști”?*

- Ce înseamnă „îi poate pune la dispoziție”?! Cercetarea e luptă, domnule, trebuie să răstorni rafturi întregi de cărți și periodice la Biblioteca Academiei... Fără cel puțin patru ani de muncă în bibliotecă, după ce ai făcut o facultate (nu neapărat umanistă), nu poți spune că ești istoric literar sau eminescolog. Trebuie să vezi, apoi să înțelegi, apoi să simți lucrul acesta esențial: cultura română stă în periodice, nu în cărți. Cartea e o sărbătoare – dar este abia vârful icebergului, a șaptea parte din ghețar; celelalte șase sunt ziarele și revistele. Poate cu digitalizarea să se transfere această muncă de cercetare acasă, pe computer, dar nici atunci... Pe scurt, e chestiune de atitudine. Dacă nu iubești rafturile, depozitele, ziarele puse pe stative, răsfoirea în general... E ca și cum ai vrea să-ți iasă recolta fără s-o fi săpat...

5. *În volumul pe care îl semnați, „Eminescu după marea scanare” (Editura Scara, 2016), aveți câteva articole pe care le dedicați unor ediții Eminescu coordonate sau îngrijite de diverși istorici sau critici literari, precum G. Călinescu (reeditarea ediției sale din 1938 și 1943), D. Irimia (Mihai Eminescu, Poezii, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 1997), Alexandru Condeescu (Mihai Eminescu, Versuri lirice, Editura Muzeul Literaturii Române, 748 p.), Cătălin Cioabă (Mihai Eminescu, Poezii. Ediție adnotată. Selecție, cronologie și note de Cătălin Cioabă. Editura Humanitas, 603 p.) ș.a., pe care le criticați aspru. Și, pentru ca lectorul să afle cât de critic sunteți, despre o carte anterioară pe care Cioabă i-o dedică lui Eminescu dvs. afirmați că „pentru cunoscători, cartea este un zero barat”, iar despre ediția Eminescu alcătuită de același spuneți că dl Cioabă „pastișează inabil notele lui Perpessicius”. Ce vă nemulțumește, de fapt, la toate aceste ediții?*

- Exact ce spun despre ele: nu sunt făcute cu nerv, sunt cărți din cărți, inventează o punctuație proprie, a editorilor, negând, deci, punctuația lui Eminescu... Știți cum spunea I. L. Caragiale: „Punctuația este gesticulația gândirii”. Tot el vorbea despre „lacătul frazei” unui scriitor – și toate astea cu referire la edițiile Eminescu. Vreți să vă aduc aminte? Poftim:

„Editorii sunt liberi să tragă câte exemplare vor, să le vânză cum şi cât le place, să profite de munca şi de pe urma sărmanului pierdut cât pot, sunt liberi; să rămână negustorul cinstit, şi câştig bun să-i dea Dumnezeu, dar să stea la taraba lui şi să nu s-amestece a poci opera artistului. (...) Care artist, care om de bun-simţ şi de treabă ar îndrăzni să ia un penel şi să îndrepteze o trăsătură măcar a unui Rafael, să prefacă numai o măsură a lui Beethoven, ori să potrivească

coapsa lui Apolon sau şoldul unei Venere după personala lui judecată şi după pornirea gustului său actual? Lucrarea ce un artist ca Eminescu o lasă este, cu toate calităţile şi defectele ei, ceva sfânt, fiindcă-n ea se întrupează pipăit, şi pentru o viaţă mai durabilă decât a neamului său întreg, gândiri şi simţiri de veacuri ale acestuia, şi de aceea, fără teamă de exagerare, s-a putut zice că o aşa lucrare este patrimoniul omenirii întregi, nu numai al unui neam.

Şi aşa dar a pune mâna fără sfială pe o asemenea lucrare cu calităţi eterne şi a cuteza s-o potriveşti sau s-o mai cioplești, după trecătorul tău gust şi cu competenţa ta discutabilă, discutabilă pentru că e negativă faţă cu realitatea evidentă şi palpabilă a monumentului ce-l judeci — discutabilă fie ea cât de autorizată în părerea-ţi proprie şi a câtorva clienţi — va să zică a mutila lucrarea de artă pentru restul fără capăt cunoscut al lumii şi vremii, este a te face vinovat de o faptă reprobabilă, este, cu un cuvânt, o profanare… Iar de profanare nu e capabil decât un om fără inimă şi cu spiritul îngust, un om care niciodată nu se poate uita pe sine, care nu poate avea nici o ridicare de suflet pe deasupra egoismului strâmt, nici o emoţie… cum să zic? Impersonală — ca să întrebuinţez şi eu nişte platitudini platonice scoase de curând iar la modă — nici un fel de respect chiar când se află în faţa lucrurilor sfinte… fiindcă n-are, fiindcă nu poate avea nimic sfânt pe lume…"

Eu nu fac altceva decât să ascult de Caragiale, el este primul „câine de pază" al lui Eminescu…

6. *O întrebare din partea „publicului": ce se regăsește în dvs. din ființa lui Eminescu?*

- „Publicul" să fie sigur că din opera lui Eminescu – nu din ființa lui! – mă regăsesc în ceea ce el spune atât de des: „Pentru că noi suntem gura adevărului". Fără aroganță, și vorbind despre adevăr ca bun simț.

7. *Dacă Eminescu nu ar fi existat, ce alt scriitor român ați fi studiat?*

- Eu sunt eschilolog, l-am studiat și l-am tradus pe Eschil… și aș fi rămas la el (poate coborând și la Homer, revenind și la Hesiod, dar nu mai mult – adică, mai mult decât ca divertisment) – dacă nu-l descopeream pe Eminescu. Şi l-am descoperit profesional, în bibliotecă, lucrând efectiv la marea bibliografie.

8. *Ce vă nemulțumește, în general, cu privire la modul în care este tratat Eminescu? Ați adus sau aveți de adus îndreptări în această privință?*

- Ei, nici chiar așa… nu sunt un nemulțumit… Îmi place când se scrie despre Eminescu, și când se greșește sau se exagerează, sau se bat câmpii… Lipsa unei (unor) instanțe este ceea ce nemulțumește pe oricine. Un institut, o altă instituție care să-i țină locul, un grup, conclav sau cum vreți să-i ziceți, care să dezbată în interior şi să transmită în afară concluzii de grup, certe, adevăruri adeverite… Altfel, repet, Eminescu este al poporului, trebuie acceptată vocea populară în ceea ce-l priveşte…

9. *În ceea ce poartă numele de Bibliografia operei lui Eminescu, partea a II-a (1939-1989), din OPERE XVII, aflată și pe Internet, sunt adunate titlurile a 11.910 volume, articole independente, articole din dicționare sau din volume, despre opera și biografia lui Eminescu… Probabil că și partea I (1883-1938) și partea a III-a (1990-2022), dacă se vor întocmi sau au fost deja întocmite, cuprind și ele un număr considerabil de scrieri dedicate lui Eminescu, care este posibil să întreacă, înclin să cred, numărul scrierilor dedicate Bibliei…*

Avem o avalanșă de scrieri despre poet și, în mod cert, avem o obsesie legată de Eminescu, în care figurează, după cât am putut cuprinde, scrieri oarecum variate și inegale valoric. Față de această situație (inflație de texte?), întrebarea mea este aceasta: de ce „toată lumea" se oprește, atât de intens, asupra cercetării lui Eminescu, iar nu și asupra lui Arghezi, Bacovia, Blaga, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, poeți poate la fel de importanți sau, mă rog, aproximativ în același spirit, cu toate diferențele existente între ei? Personal, cred chiar că poezia lui Arghezi este cu un pas înaintea poeziei lui Eminescu. Are Eminescu o poezie atât de puternică încât face să amuțească toate vocile poetice din jurul său și să fie auzită de istoricii și criticii literari aproape numai poezia sa? Ce este cu această „nebunie" a cercetării poeziilor, operei, vieții lui Eminescu? Să credem că el este singurul scriitor important din cultura română care merită atâta atenție? Se creează impresia că toată literatura din afara lui Eminescu este minoră…

- Stăi, bre, că ieșim din brazdă… Ce e cu atâtea vorbe mari, *Biblia* ș.c.l.? Numai *plebea scribax* vede o discriminare pozitivă, că de ea nu se scrie. Aveți „păreri" despre valoare? Ce e aia? Ce sunt alea? Impresia „că toată", deci totalitar(ist)ă? Dacă e vorba p-așa, atunci s-o luăm de la început, cu ce e o bibliografie, ce sunt constantele într-o cultură, cum e canonul literar… Facem pedagogie? Fără definirea termenilor, rămânem în eristică. „După părerea mea", și despre Blaga s-a scris enorm, oricum mai mult decât despre Biblie, dar nu i s-au adunat la un loc referințele (de fapt, o Bibliografie Blaga există, destul de bună). Despre Arghezi și ceilalți, la fel. Cu Eminescu s-a dorit lucrul exemplar, dus până la capăt. N-a dorit-o cineva anume, nu puteți pune degetul, așa s-a organizat lumea cărturărească, firesc, logic; dacă vi se pare o discriminare pozitivă, ea este, oricum, ontologică… În fond, este singurul nume de la care derivă o știință, eminescologia, de la Blaga, etc., nu s-a

creat încă acest derivat. Observ că vă interesează mai ales comentariile la poezia lui Eminescu... Poate pentru că publicaţi asemenea comentarii fără note de subsol, fără referinţe, legături... Dacă priviţi lucrurile în legătură, în țesătură, poate nu veți mai fi aşa de copleşiţi.

10. Vă referiți, desigur, la scriitorii care răspund în „Cafeneaua literară" la ancheta „Poezia lui Eminescu şi poezia contemporană". Nu îmi permit să le completez textele. În anul 2012 ați editat volumul „Mihail Eminescu: Poesii, Ediție critică de Nicolae Georgescu", Editura Academiei, 800 de pagini, în care se cuprind antumele poetului, recoltate din cele 11 ediții ale lui Titu Maiorescu, începând cu ediția princeps (1883, 1884). După cât am înțeles (nu am deocamdată volumul), toate poeziile de aici au limbajul original folosit de poet, dimpreună cu semnele sale de punctuație, formă la care dvs. țineți atât de mult. Aici am trei întrebări. Edițiile care i-au urmat volumului îngrijit de dvs. au folosit și ele, în acești zece ani trecuți, forma poeziei originale a lui Eminescu? Credeți că această formă lingvistică originală va fi urmată de viitorii editori ai operei poetului? Și a treia întrebare: veți edita și poeziile postume ale lui Eminescu în aceleași condiții filologice?

- Staţi puţin, vorba aceea, nu mă-mpinge, c-ameţesc... Nu urmăresc toate edițiile care ies anual din poezia lui Eminescu. Câteva dintre ele ştiu că urmează metoda mea (mai ales punctuaţia; mai ales comentariile critice avizate – nu cele amatoristice din revista Dvs., de pildă; folosesc punctuaţia stabilită de mine). Ei mă anunţă, editorii, doar nu suntem atât de mulţi... Ce pot să vă spun sigur este că am stopat amatorismul în editarea lui Eminescu, mulţi ani nu s-a mai editat, iar apoi s-a optat explicit pentru un model de ediţie. E absurd: am stabilit o punctuaţie care este cea mai apropiată posibil de intenţia autorului, ediţia mea are subtitlul „cu formele şi punctuaţia autorului" – cum puteţi crede că nu se va impune? Nu mai are această naţiune nici elite? Oricum, de acum înainte fiecare e pe cont propriu, fiecare îşi poate, adică, atrage oprobriul public, dacă-l schimonoseşte pe Eminescu...

Postumele?! Mi-am exprimat punctul de vedere, dacă doriţi pot să vă ofer, spre publicare, un text. Daţi-mi oameni, loc de muncă... am metodă, dar nu se poate de unul singur.

11. În legătură cu comentariile din revistă, care nu vă convin: puțin mai înainte spuneați că „Eminescu este al poporului, trebuie acceptată vocea populară în ceea ce-l privește..." Deși răspunsul unui scriitor este mai mult decât „vocea populară". Ce instituții Eminescu există? Există o catedră universitară Eminescu? Ce înlesniri în domeniu oferă ea? Există un Centru de Studii Eminescu funcțional, adică unde un cercetător poate găsi ceea ce îi trebuie? Există vreo revistă/publicație specială în care se pot edita articole și studii despre Eminescu? Cine poate publica aici? Există o bibliotecă specială Eminescu, unde se pot găsi volumele dedicate până acum lui Eminescu? Există un catalog la zi cu titlurile volumelor și ale articolelor dedicate poetului? Întreb dacă toate acestea sunt funcționale pentru oricare cercetător, scriitor, ziarist, și nu doar pentru cei 10-20 de „specialiști"...

- Nu-mi puneţi întrebări la care aveţi răspunsul... „Specialistul"? A trecut vremea lui, acum vorbim de intelectual în genere – şi, încă, de intelectual cu talent!

Piteşti, 20 iunie 2022

„Postumiada" eminesciană

După cum se ştie, manuscrisele rămase de la Mihai Eminescu au fost donate Academiei Române de către păstrătorul lor, Titu Maiorescu, în 1902, iar înaltul for ştiinţific şi cultural le-a încredinţat spre păstrare Bibliotecii Academiei Române, cea mai importantă instituţie aflată în subordinea sa. Aici au fost primite şi, conform uzanţelor bibliotecăreşti, caietele s-au ştampilat şi numerotat mecanic, filă cu filă, după care au primit cotă – iar teancurile de foi au fost legate de asemenea în volume maniabile, în ordinea aflată, după ce a fost numerotată şi ştampilată fiecare filă în parte, primind de asemenea cotă. Încă din timpul prelucrării evidenţelor primare, aceste manuscrise au fost cunoscute de către Nerva Hodoş şi Ilarie Chendi, bibliotecari la Biblioteca Academiei Române, dar şi de către I. Ar. Rădulescu-Pogoneanu, apropiat al instituţiei; toţi trei au descifrat unele poezii eminesciene şi le-au publicat în revistele „Sămănătorul" (primii doi) şi „Convorbiri literare" (cel de-al treilea). Ilarie Chendi este acela care a organizat întregul material pentru publicare în ediţii. El a operat şi prima tăietură în interiorul postumelor eminesciene, separând ceea ce el a numit „Literatura populară" de restul poeziilor. Astfel, în 1902 a apărut mai întâi Mihai Eminescu: *Literatură populară*, ediţie după manuscrise de Ilarie Chendi, iar apoi, la câteva luni distanţă, M. Eminescu: *Poezii postume*, cu prefaţa de Nerva Hodoş. În 1905, după moartea lui Nerva Hodoş, acelaşi Ilarie Chendi reia ediţia fostului său coleg, adăugându-i multe alte poezii inedite şi specificând, între altele: *„Ca şi cea dintâi /ediţie/, ea /ediţia de faţă/ are un caracter provisoriu şi nu vrea să fie decât o transiţie la o ediţie critică definitivă."* Înainte de Primul Război Mondial postumele eminesciene au fost primite cu rezerve de

către critică, editorii lui Eminescu (Ioan Scurtu, Constanţa Marinescu, A. C. Cuza) preferând să aleagă numai câteva dintre ele şi să le adauge antumelor. Adevărata campanie pentru postume o începe G. Călinescu, în 1932, mai întâi prin presă („România literară”, „Adevărul literar şi artistic”, „Viaţa românească”), apoi în masiva sinteză a sa *Opera lui Mihai Eminescu* (Vol. I-V, 1933-1936). De literatura populară se ocupă separat (în sensul clasificării lui Ilarie Chendi) D. Murăraşu, în ediţia comentată M. Eminescu, *Literatură populară*, 1936. În perioada interbelică şi în timpul celui de-al doilea Război mondial mai publică unele postume în ediţiile lor: G. Bogdan-Duică, C. Botez, G. Adamescu, Mihail Dragomirescu, N. Iorga, Perpessicius, Al. Colorian, Gr. Scorpan, I. Creţu - dar adevăratul întemeietor al domeniului este Perpessicius, în 1952, cu vol. IV al ediţiei sale: M. Eminescu *Poezii postume*, Ed. Acad., 1952, urmat de notele şi variantele din vol. V (1962) şi de (tratată iarăşi separat) *Literatura populară*, din vol. VI, 1963. Perpessicius fructifică şi completează campania lui G. Călinescu pentru editarea, cunoaşterea, studierea şi situarea în rândul operei poetice majore a poeziei postume eminesciene. După el, tema a fost reluată sporadic, cele mai importante contribuţii în domeniu fiind aduse de către D. Murăraşu, Aurelia Rusu – dar mai ales de către colectivul de la Muzeul Literaturii Române, începând cu 1977, anul când ediţia Perpessicius a fost reluată. Cu totul deosebite sunt contribuţiile lui Petru Creţia – dar şi cele ale lui D. Vatamaniuc, ale Oxanei Busuioceanu şi ale Aureliei Creţia.

Deşi ediţiile poeziei postume eminesciene sunt multe la număr, totuşi trebuie spus că nu seamănă una cu alta nici ca organizare a materialului, nici ca ordine, nici ca text. Nu avem o ediţie „ne varietur” a postumelor eminesciene. Nu s-a instituit în acest domeniu, nu s-a resimţit necesitatea pentru aceasta, practica citării predecesorilor, astfel că din ediţia Perpessicius, de pildă, nu aflăm decât întâmplător, când editorul consideră de cuviinţă să arate, cum au citit cutare text manuscris eminescian Ilarie Chendi, Nerva Hodoş, I. Scurtu, C. Botez, G. Călinescu, etc. Nici din ediţia Petru Creţia nu aflăm lecţiunile anterioare. Aceste negaţii nu vor să spună mai mult decât spun. Fiecare editor în parte este cufundat în textul manuscris eminescian şi oferă varianta sa de lectură, pe care o girează cu propria-i personalitate (prin studii, separate de ediţii, prin probitate profesională recunoscută, etc.). Pentru marele public s-a instituit, la noi, ediţia a II-a a lui Perpessicius, cea scoasă la Editura Minerva în 1964, cu textul filtrat prin reformele ortografice şi, desigur, cenzurat din raţiuni ideologice.

Avem de-a face, practic, cu un tezaur de interpretări eminesciene – neorganizat, însă. Este o energie imensă a editorilor lui Eminescu – şi această energie se pierde în latenţe, nu e pusă la lucru. Poate că nici n-am fi avut nevoie să folosim această energie oarecum „naturală” (care intră, adică, în natura lucrurilor, face parte din viaţa manuscriselor eminesciene) – dar, iată, recenta editare a caietelor eminesciene în ediţie fotoprintată, prin eforturile d-lui Acad. Eugen Simion şi sub ochiul tehnic al d-lui Acad. Mircia Dumitrescu, ne obligă la responsabilitate. Scrisul eminescian nu mai este închis în manuscrisele de la Biblioteca Academiei Române – s-a deschis către public, stă la îndemâna oricui să-l vadă, să-l citească, să-şi facă propria strategie de înţelegere a operei poetului. Am accentuat, în studiile şi articolele mele, că editarea acestor caiete pune în paranteză, pentru un timp, ediţiile tipărite, cere confruntări, verificări, reformulări în toate privinţele: ale textului, ale ordinii, ale afilierii manuscriselor, ale ierarhizării variantelor, versiunilor, bruioanelor, chiar ale cronologiei. Ştim că Perpessicius ajunsese să poarte, pentru citit, două perechi de ochelari puse una în faţa alteia, în prelungirea cărora folosea lupe de diferite puteri de mărire; uneori apela la doctori şi, mai ales, la farmacişti, al căror scris se ştie cât de încâlcit este, pentru a-i sugera descifrarea unui cuvânt eminescian. Astăzi, când vedem cât de repede măreşte calculatorul scrisul eminescian, cât de simplu se înlocuiesc, adică, uneltele văzului, ne doare sufletul, ca să zic aşa, că trebuie să verificăm „avec du méchanique” efortul viu, „ le vivant”, al marelui editor – dar situaţia ne impune acest lucru. Perpessicius (ca să păstrăm cazul său) ştia mai bine decât oricare altul efortul înaintaşilor săi – şi, dacă nu menţiona peste tot unde se desparte de ei la citirea unui cuvânt sau a unei fraze, era pentru a nu-i anula, a nu-i leza în istorie.

Ar fi vorba, aşadar, de cufundarea ediţiei Perpessicius în scrisul eminescian din care s-a născut. Metaforic vorbind, e ca şi cum ai pune într-o apă sărată o statuie din sare: cât de saturată este apa, cât se va deforma statuia, cât va rămâne întreg din ea. Vremile care vor veni trebuie să verifice şi acest lucru.

Dar... de ce să facem un caz din Perpessicius? Şi ceilalţi editori ai lui Eminescu au avut privilegiul acesta al cufundării în scrisul poetului, au avut bucuriile lor în descoperiri fascinante, au trecut prin aceleaşi piedici, prin acelaşi timp, prin aceeaşi istorie a receptării poeziei eminesciene, au avut aceleaşi îndoieli, au stat în faţa aceloraşi aporii. Este nevoie, aşadar, de verificarea întregului corp al editorilor lui Eminescu. Într-o cercetare aplicată, ştiinţifică, lucrul trebuie să înceapă mai întâi cu verificarea lor între ei. Metoda comparativ istorică ne va ghida în această întreprindere – la capătul ei, întrevăzut peste câţiva ani buni de confruntări continue, complete, văzând necesitatea unei ediţii ferme, critice în sens filologic (adică: notând toate diferenţele după stabilirea unui text de bază), a poeziei postume eminesciene. Desigur, în zona postumelor nu putem vorbi de o voinţă auctorială, a poetului însuşi, în privinţa textului său – pentru că este un laborator în care munca

a încetat brusc. Dar se poate stabili, cel puţin, un consens – care va avea autoritate, deoarece se bazează pe intelectuali de mare clasă, editorii lui Eminescu.

Un singur exemplu dorim să aducem în sprijinirea ideii noastre (din multele exemple pe care le-am notat în fişe de-a lungul a doi ani de verificări prin sondaj): sonetul „Stau în cerdacul tău”. Se găseşte doar într-un manuscris, Nr. 2279, 45-44.

Aici, din fericire, în nota de prezentare, Perpessicius face referire la ediţiile Hodoş şi Chendi, dar în comentariul său se strecoară o mică inadvertenţă: „Lecţiunea greşită (...) e în versul 9 : *L-ai aruncat pe umeri de mirare*, ceea ce e un non sens, în loc de *L-ai aruncat pe umeri de ninsoare*” (O.V, p. 406). În ediţiile citate de Perpessicius este, însă, cu singularul: „pe *umăr* de mirare” - şi astfel s-a păstrat versul în toate ediţiile, până la Perpessicius. Să fim drepţi: la singular, *umăr de mirare* este o metaforă poetică; la plural, cum citează Perpessicius, încă este o metaforă poetică – dar atenuată întrucâtva prin descriere. Oricum, editorul nu este tocmai corect. Avem, iată, manuscrisul – pe care-l mărim cu ajutorul calculatorului:

Pluralul *umeri* se vede foarte clar (şters deasupra: *pe umerele*, şi mai clar), nu cred că e nevoie să-l suspectăm pe Hodoş, şi apoi pe Chendi, că n-au citit bine. Dimpotrivă, s-a vrut singularul pentru întărirea sensului metaforic. În privinţa lui *mirare/ninsoare*, se vede cât de rapidă este scriitura. Avem, aşadar, dreptul să considerăm că primii editori ai textului au interpretat - în favoarea poeticităţii, a lui Eminescu deci, dar au interpretat.

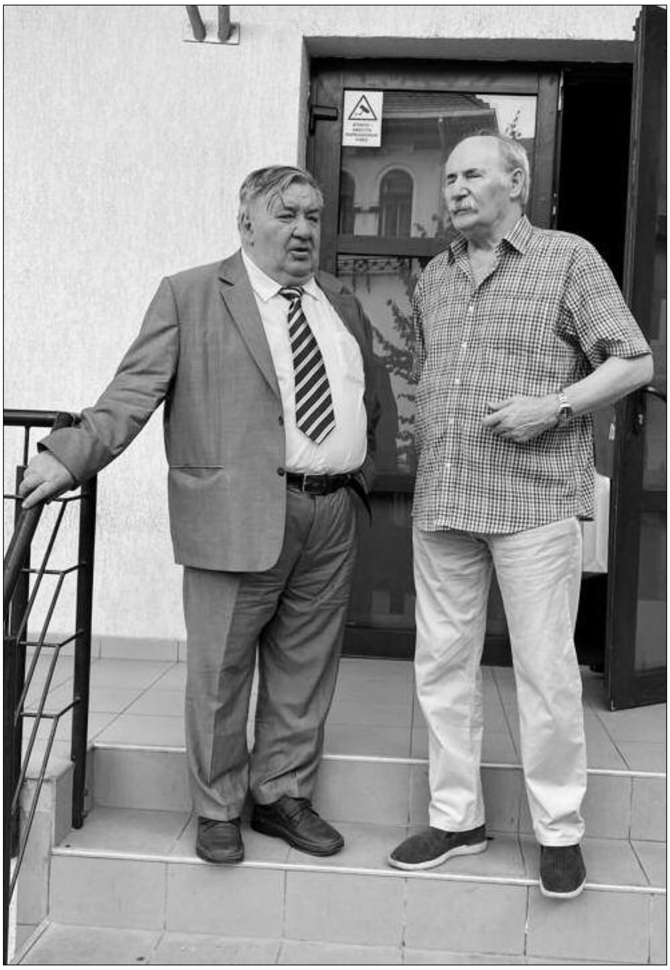
Începutul acestui text, cu atâtea tăieturi şi rescrieri, se regăseşte, însă, altfel în Ediţia Petru Creţia (Humanitas, 1994, p. 181): *„Stau în cerdacul tău... Era senină / Deasupra noaptea... abori se întind...”* (şi Perpessicius transcrie astfel, dar ca al doilea etaj al textului, la variante, în vol. V, p. 407) – însă în Ediţia MLR din anul 2000 (girată de acelaşi Petru Creţia) se revine la incipitul tradiţional. Petru Creţia nu notează opţiunea – dar se bazează, cum observăm, ferm pe manuscris, unde termenii tradiţionali sunt tăiaţi, alegând ce rămâne scris curat. Perpessicius lasă incipitul în tradiţia Hodoş-Chendi, care aleg ce tăiase poetul: *„Stau în cerdacul tău... Noaptea-i senină / Deasupra-mi crengi de arbori se întind...”*

Tendinţa de a contura o tradiţie este vizibilă la editori, ca şi aceea de a face mici corecţiuni; ei trebuiesc doar puşi în relaţie, în comunicare la vedere, unii cu alţii – altfel, stau în comunicare internă, în dialog interior.

Printr-un procedeu comparativ (cu extinderea comparaţiei la toate ediţiile făcute după manuscrise) similar trebuie analizate toate postumele eminesciene, stabilindu-se un text – dar punându-se alături variantele editorilor. Se va atrage, apoi, atenţia asupra versiunilor care au dreptul de a fi variante şi de a figura în registrul operei majore. Eminescu însuşi numeşte „Varianta aceleeaşi poezii”, „Altă variantă”, „Altă variantă” cele trei poezii „Mai am un singur dor” ce se succed după cea eponimă. Avea, deci, sentimentul ferm al variantelor ca texte definitive. În manuscrisele sale sunt variante definitive la „Glossă”, la „Odă (în metru antic)”, la „Veneţia”, etc. – ce au dreptul să iasă din subsolul ediţiei Perpessicius, unde sunt trecute cu literă mică, şi să stea ca poezii de prim rang între celelalte. Marele editor însuşi spunea că discuţiile despre versiune, variantă, bruion, ciornă la Eminescu trebuie să stabilească definitiv statutul unor poezii postume. Aceste discuţii nu s-au purtat cu sistem, ci doar sporadic – şi le vom urmări, desigur, în cercetarea noastră interdisciplinară.

Oricum, bucuria de avea acest corpus eminescian scanat și editat rămâne și dincolo de verificările pe care le vom face sau nu, noi sau generațiile viitoare, într-o ediție de autor sau în cadrul unui colectiv (care va trebui, însă, instituționalizat). Habemus corpus: dl. Eugen Simion a dresat în lumina tiparului un nod gordian al literaturii române, ce va dăinui.

N. GEORGESCU

Alte recuperări. Funcțiuni ale sufletului liric și paradigma interogativului în poezia lui Petru Ionuț

Colorându-şi existenţa cu optimism cald, elanuri, entuziasm şi iluzii cât cuprinde, un poet rămâne doar robul cuvântului care edifică lumea lui de semne, simboluri, semnificații. Poemul încifrează apoi darurile poetului pentru lumea celuilalt, a cititorului, își exercită ca un mag prevestitor arta de a spune, de a destăinui (destăinuirea ţine de eul consumând neîncetat doar începuturile fără de sfârşituri), temele majore sunt ale vieţii şi ale timpului într-un spectacol fără menajamente, unul total. Prin convertirea metaforelor în nuanţă (*„e ora când fântânile ne cheamă”*; *„ca o cravașă/ochiul singurătății/tatuându-mă”*), mimarea fatuităţii de dragul cartografierii spaţiului, fie el și al melancoliilor travestite în parodieri ale sentimentului (*„Nu îți ajung nici ore, nici solstiții,/Și prea ades te-nclini în insomnii,/Noi am rămas, în schimb, nefericiții,/Sorbind din ochiul tău melancolii.”*), lirica lui **Petru Ionuţ** sugera de la bun început împlinirile elanului interogativ. Şi nu era doar tinereţea vitalismului ingenuu şi nici, vai!, impresionismul dicţiunii, pe care-l întâlnim mai ales la debutanţii tuturor aderenţelor simpatetice; era, în schimb, entuziasmul azurului imuabil și al dinamizărilor propriei embleme lirice, extrem de originală. În volumul *Amalgam de dragoste și convalescență* (Lugoj, Editura Dacia Europa Nova, 2002, 96 p.), Petru Ionuţ clamează un comportament erotic, fără îndoială, doar că o paradigmă, înluminarea mirajului, conturează detașarea de sine, exprimările fiinţialului sunt devastările eului reprimându-şi, în mici rebeliuni la purtător, câmpul metaforei, epurările vin din zbuciumările egotice. Paradoxal, tocmai melancolia are o paloare *mizeră*, este o temă vulnerabilă, alura interogativă a poemelor precipită adâncirea în mitul omului „convalescent”.

La acest poet, e un delir de revelaţii mărturisind nefericiri, umiliaţii repetate ades sub semnul uimirii, iar un *tremolo* accentuat în indeterminările temporalului dă sens incantatoriului. În miezul poemelor se coace, însă, promisiunea unor „supravieţuiri”: *„Se-ngroașă, iar, cerneala în stilou,/În desfrunzitul zilei istovite-n frig,/Cad frunze ruginite, în prelungit ecou,/Iubito, este toamnă şi totuşi te mai strig,//Nemernicia străzii mă cheamă-n orice clipă/Şi trupul mi-e clepsidră, tremurător nisip,/E-o zvârcolire de-anotimpuri în aripă/Pe caldarâmuri, seara, numele ți-l țip.//Te duci spre labirinturi, de mine prea străine,/Mandate de uitare aştepţi şi nu mai vin,/Poştaşii nopţii tale răzbat până la mine,/Cu pliscuri de zăpadă şi pleoapele de crin.”* (*Mandat pentru a uita*, p. 64).

Nici o travestire nu seamănă cu „împodobirile” romantice ale fiinţei. Uneori, deconstrucţia emoţiilor este mult prea severă şi atunci, în paralel cu descinderile în vis, edificiul liric poartă naturaleţea la rever, în vreme ce, în marea odisee tragică (şi totuşi *„La ce bun/să mă plâng/de singurătate/când Dumnezeu este/la fel de singur...”*), spectacolul memoriei inspiră. Scrisul şi *scrierea* sentimentului, a gesticulaţiilor, a freneziilor par să fie contrapartida unei mimate nepăsări frivole faţă de tern, fandări autoironice dau sens potenţelor telepatice ale unui eu ce-şi îndepărtează angoasantul figurației patibulare a relaţiei fiinţă-pământ/lut, fecundarea poemelor are loc tocmai în alchimiile ritmului/antiritmului şi rimei. Dar acelaşi eu auctorial nu e un spirit disociativ, privirea ironică are pe alocuri tragismul expresioniştilor din cărţile aşa-zicând ireverenţioase, unele poeme dau impresia unor stampe dintr-un fel de colaj textil, iar ceea ce am numi „rătăcirile” de tip jemanfişist nu sunt decât faţete ale dinamicii genezei acestui lirism de orchestrări ale scrisului-viaţă: *„Eram străinul, rătăcind profund/Prin labirintul altei ere,/Și nu te iubisem decât cu-o mângâiere.../Aveai o pasăre albă pe umărul rotund.//Se sinucide toamna în trupul unui rug/Şi prin ecoul ei aud revoltă,/Tu eşti ventricul şi aortă,/Şi-n ucigaşa depărtare, demiurg.”* (*O pasăre albă*, p. 23).

Chiar dacă, din varii motive şi motivaţii asupra cărora nu avem timp de zăbavă, l-au ocolit dicţionarele zonei sau bilanţurile mai mult sau mai puţin conjuncturale, Petru Ionuţ trebuie recuperat. Fiecare apariţie editorială din creaţia sa lirică nu e un avatar auctorial care ar ţine neapărat numai de lamelări existenţiale într-un destin cultural cu probe indubitabile. Dimpotrivă, cărţile de până acum aparţin unui liric pursânge.

Ionel BOTA

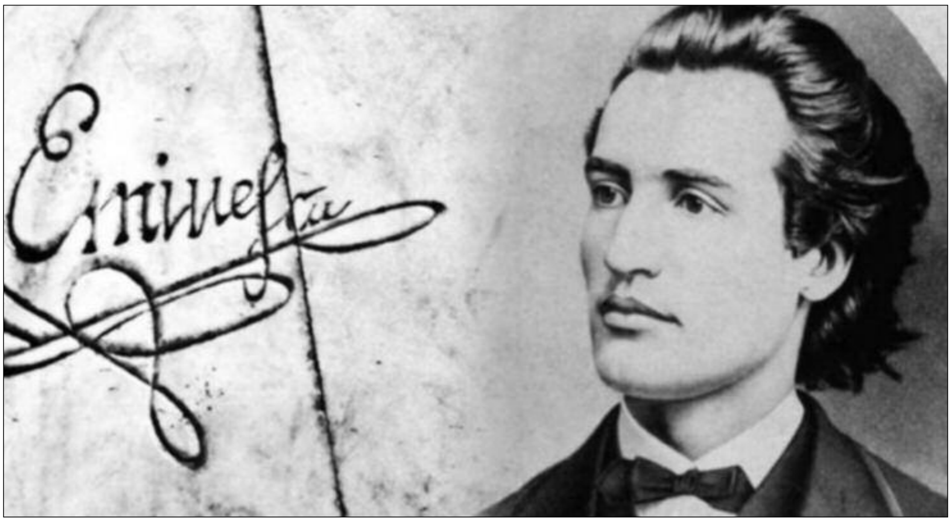
Supliment îngrijit de Virgil DIACONU

ARTE POETICE

■ Nr. 101
■ Iulie 2022
Cafeneaua literară

Ancheta Cafenelei literare

EMINESCU ȘI POEZIA CONTEMPORANĂ

În speranța că nu ne-am osificat și că încă ne mai punem problema valorii și a destinului poeziei, vă propun să răspundeți la întrebările acestei anchete exact așa cum credeți de cuviință.

1. S-a discutat foarte mult și în fel și chip, în literatura noastră, despre poezia lui Mihai Eminescu. Ce critic/critici credeți că a/au analizat mai bine, mai aproape de ființa ei, poezia lui Eminescu?

2. Cum evaluați, astăzi, poezia lui Eminescu? Este ea (1) o poezie de excepție, o capodoperă, ocupă ea o poziție centrală în canonul literaturii române, (2) este o poezie de valoare medie, ori (3) este o poezie modestă, sau chiar minoră, după cum au decretat într-o anchetă mai mulți scriitori tineri, în revista *Dilema*, din 27 februarie 1998? Pentru un alt poet, optzecistul Călin Vlasie, „Eminescu este idiotul naţional” (interviu cu poetul Daniel Corbu, în revista *Feed Back*, nr. 2/2005), iar pentru Cezar Paul Bădescu, autorul antologiei *Cazul Eminescu* (Paralela 45, 1999), Eminescu este un „poet inert și ridicol”…

3. Ce caracteristici, trăsături sau constante poetice (estetice), sau numai pseudopoetice (pseudoestetice, deci modeste), credeți că are poezia lui Eminescu, raportată, firește, la cerințele estetice ale poeziei majore de astăzi sau ale poeziei majore din secolul XX? Sau raportată la poezia majoră dintotdeauna? Ce vă seduce sau ce vă nemulțumește în poezia lui Eminescu?

4. Dacă apreciați poezia lui Eminescu, în ce serie de 5-10 poeți de valoare o includeți?

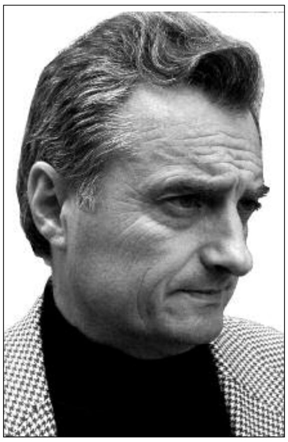
5. Ce poeți, români sau străini, credeți că se situează înaintea poeziei lui Eminescu?

6. Ce influență a avut poezia lui Eminescu asupra poeziei (românești) ce i-a urmat? A ridicat sau a coborât ea calitatea (valoarea) poeziei noastre?

7. Cum este poezia de astăzi față de poezia lui Eminescu? Prin ce caracteristici îi este superioară? Sau prin ce caracteristici îi este inferioară?

8. Este Eminescu astăzi un poet citit de lectorul obișnuit?

Virgil DIACONU,
6 martie 2022

RADU VOINESCU

Critic literar

Mişcătoarea geniului singurătate

1. S-a discutat, de fapt, enorm despre poezia lui Mihai Eminescu. Au apărut, în primul rând, puzderie de articole și eseuri. Unele, din păcate, excesiv şi ridicol encomiastice, goale de conţinut, dar... mustind de expresii prefabricate, un limbaj de lemn atașabil, mult timp, unui cult al poetului. Au fost, de asemenea, studii în diverse publicaţii de specialitate sau culturale, literare, care puteau acorda spații mai ample unor asemenea materiale, a căror socoteală nu cred că a putut să fie ţinută riguros de cineva. S-au tipărit numeroase cărţi solide despre această poezie singulară. *Junimea* editează, de prin 1974, cred, o colecţie numită „Eminesciana", acumulând un număr de volume de ordinul zecilor. Pentru unii, a fost motiv de bucurie şi emulaţie dezbaterea problematicii generate de această operă. Alţii – puţini, dar foarte ofensivi şi gălăgioşi – au considerat că ar fi pierdere de vreme cu un autor ieşit din uz, plictisitor, depăşit, *outdated*.

S-a şi bătut apa-n piuă prin tipăriturile despre care am amintit mai sus, s-au reluat şi s-au tot reluat clişee, s-au rostit banalităţi mai mult sau mai puţin pompoase, dar, în partea valabilă şi foarte consistentă a acestui munte de contribuţii hermeneutice, au fost puse în circulaţie idei remarcabile, interpretări care au mers la esenţa poeziei la care ne referim. Au adus un plus de cunoaştere şi înţelegere asupra unei lumi vaste, care, atunci când pătrunzi în imensitatea poeziei eminesciene (construită, aici e unul dintre secretele care deconcertează, cu un vocabular care astăzi, analizat cu mijloace statistice, nu pare atât de bogat; senzaţia de bogăţie provine din unităţile semantice nou create, din reţeaua de reprezentări noi şi de sensuri generată cu acest lexic), o percepi ca fiind aproape nesfârşită şi, pe undeva, stranie, mai ales când ştii că este vorba de creaţia unui singur om, a cărui activitate creatoare nu s-a întins, în linii mari, decât pe vreo şaisprezece-şaptesprezece ani.

Criticul care s-a apropiat cel mai bine de Eminescu, după cum văd eu lucrurile, a fost G. Călinescu, şi nu în acea monografie purtând apăsate note romaneşti, numită *Viaţa lui Mihai Eminescu*, a cărei concepţie şi expresie i-au determinat, din păcate, pe cei care nu l-au studiat suficient de bine pe marele critic, să-l considere mai curând autor al unei mistificări, ci în *Opera lui Mihai Eminescu*, laborios, complex efort de decriptare din perspective care întrunesc multidisciplinaritatea, cum nu se mai întreprinsese până atunci. Nu este de neglijat capitolul pe care i-l dedică în *Istorie*. În general, reuşitele în abordarea acestei poezii – din care partea antumă, cea în bună măsură considerată definitivă de către poet, ocupă destul de puţin spaţiu, postumele revelând uriaşe rezerve de artă literară, de imagini, de simbolistică, de filozofie, care e sigur că ar fi arătat altfel dacă Eminescu ar mai fi avut răgazul să le finiseze – sunt cunoscute.

Dintr-o rapidă trecere în revistă nu ar putea lipsi D. Caracostea (*Creativitatea eminesciană* şi *Arta cuvântului la Eminescu*), D. Popovici (un curs ţinut la Cluj între 1947-1948, *Poezia lui Mihai Eminescu*, apărut ulterior în volum), Ion Negoiţescu (*Poezia lui Eminescu*, într-un stil cam lilial, după mine, pe alocuri), Ioana Em. Petrescu (*Eminescu – Modele cosmologice şi viziune poetică*; *Eminescu şi mutaţiile poeziei româneşti*; *Mihai Eminescu – poet tragic*), Matei Călinescu (*Titanul şi geniul în poezia lui Eminescu*), D. Murăraşu (*Mihai Eminescu. Viaţa şi opera*), L. Gáldi (*Stilul poetic al lui Mihai Eminescu*), G.I. Tohăneanu (*Expresia artistică eminesciană*), G. Munteanu (*Eminescu şi eminescianismul*), Dumitru Irimia (*Limbajul poetic eminescian*), Felix Nicolau (*Codul lui Eminescu*), N. Georgescu (*Cuvinte şi semne. Hermeneutica punctuaţiei în poezia antumă eminesciană*), Rosa del Conte (*Eminescu sau despre Absolut*), Amita Bhose (*Eminescu şi India*), Helmuth Frisch (*Sursele germane ale creaţiei eminesciene*)... Se dovedesc preţioase, în context, din motive care nu au nevoie de detaliere, notele şi comentariile din aşa-numita „ediţie Perpessicius", datorate lui D. Panaitescu-Perpessicius, apoi, de la volumul al VII-lea, lui D. Vatamaniuc şi Petru Creţia.

Ar fi de aşteptat ca, în principiu, lista aceasta, cu unele diferenţe, să fie indicată de majoritatea celor care vor răspunde la această întrebare. O inventariere a cărţilor care spun ceva ar fi, totuşi, destul de lungă. Se înţelege, însă, numai din titlurile menţionate, că poezia lui Eminescu a fost studiată pe mai multe direcţii şi paliere, atât dintr-o perspectivă holistică, să-i spunem, cât şi din unghiul influenţelor, din care nu lipseşte literatura engleză („Shakespeare! adesea te gândesc cu jale,/ Prieten blând al sufletului meu;/ Isvorul plin al cânturilor tale/ Îmi sare-n gând şi le repet mereu").

2. Care ar putea fi motivul pentru care – într-o paradigmă estetică ale cărei valori înalte, validate de-a lungul secolelor, se păstrează – poezia lui Mihai Eminescu să nu mai ocupe locul central în canonul literar românesc, aşa cum spuneţi? Să zicem că suntem de acord, la limită, şi cu asta: îl coborâm pe poet de pe acest loc. Dar cine să-l ocupe, admiţând că păstrăm un canon? Trebuie să ne imaginăm un canon constituit din elemente a căror amplitudine este indiferentă oricărei aşezări? Dar atunci este abolită însăşi ideea de ierarhie pe care o presupune canonul, chiar în interiorul acestei mulţimi, în sens matematic. O lovitură de presă nu va aboli niciodată canonul, am crezut o vreme, inspirat dintr-o frază celebră a lui Mallarmé (voi reveni mai târziu asupra acestui aspect). Sau renunţăm la a avea un canon şi respirăm „aerul pur de după canon", cum zicea cineva? Dar ce mai învaţă elevii? Mai nou, se pare că nu literatură română, ci comunicare în limba română. Ce pot să comunice, însă, nişte oameni inculţi? Înainte vreme, statul prin şcoli străine îi deştepta pe unii, astăzi pare că îi zăpăceşte iremediabil.

Sigur că în această operă se află şi poezii de valoare medie, dar noi avem în vedere opera în ansamblu, care e unică, individualizată între toate literaturile lumii. Chiar şi în poezia de mai redusă respiraţie el este recognoscibil. Are o frazare, un ritm, o muzică, un fel de a trata subiectele, o artă de a împerechea cuvintele care îi aparţin şi care îl definesc. Numai Vlahuţă a reuşit să imite, pe alocuri, acest tipar al

poeziei lui Eminescu, fără a putea atinge, însă, și înalta inspirație a acesteia. Recunoști o poezie eminesciană chiar dacă nu ai citit-o vreodată. Experiența aceasta mi-a revelat-o cineva care știa doar puține dintre poeziile lui, însă a putut identifica fără greș una, numai ascultând-o recitată, fără nici o indicație în privința titlului și a autorului.

Acuma, dacă ne împiedicăm în poezii precum „Kamadeva”, „Cu penetul ca sideful”, „Diana”, „Somnoroase păsărele” (cum atât de multe sunt relative pe lumea asta, și această din urmă poezioară, atât de suavă și de delicată în simțirea și în rostirea ei, ar putea foarte bine să facă parte dintr-un alt canon decât cel al literaturii înalte, acela al literaturii pentru copii, pentru că sper că nu se îndoiește nimeni dintre criticii care într-adevăr înțeleg literatura în întreaga ei complexitate și în multitudinea de manifestări că ar exista și ar funcționa așa ceva), și nu suntem capabili să vedem cealaltă creație, cea care denotă profunzimi niciodată atinse până la el și nici după el, atunci nu înseamnă decât că vrem cu tot dinadinsul să ne pronunțăm acolo unde nu deținem mijloacele pentru a o face. În privința gustului lui Călin Vlasie, îmi vine greu să cred că posedă calificările necesare pentru a se exprima. Dacă e corect citatul pe care ancheta îl invocă și dacă o face în acești termeni, ar rezulta că nu. Vlasie a fost un editor de succes un număr destul de mare de ani, dar talentul și orientarea în afaceri, chiar cu o marfă atât de sensibilă cum e cartea, nu sunt identificabile întotdeauna cu gustul și rafinamentul literar. Și el, și Cezar Paul Bădescu, dar și alții par atinși de un duh al unei emulații cioraniene (anume spun duh, și nu spirit, *intelligenti pauca*), dar... departe griva de iepure!

Până la urmă, numărul respectiv din „Dilema” nici nu merita atâta atenție câtă i s-a dat, deși se pronunțau acolo nume sonore ale momentului, ca și postulanți la porțile gloriei literare. Or, uneori, gloria aceasta este forțată pe vectorul contestării predecesorilor celebri într-o artă sau alta. Unora le iese, altora nu, depinde de talent. Și, nu de puține ori, de moment și de public. Numărul respectiv a găsit mai degrabă un public refuzând să rezoneze cu opiniile piezișe la adresa poetului național.

Dar i s-a dat multă importanță, ancheta de atunci fiind pomenită, cu diverse prilejuri, și după aproape douăzeci și cinci de ani, precum în însăși aceasta de acum, a „Cafenelei literare”, astfel că ecuația s-a modificat. Opiniile din „Dilema” ar necesita, la o asemenea distanță (mai ales că inițiatorul, Cezar Paul Bădescu, a avut flerul și perseverența de a aduna laolaltă, ulterior, materialele „dosarului”, atât răspunsurile inițiale, cât și polemicile stârnite de acestea) – dacă ne-am propune neapărat să o analizăm cum se cuvine, ideatic, estetic, sociologic, psihologic, jurnalistic și așa mai departe –, o discuție mai aplicată. Tinerii care s-au exprimat acolo, alături de scriitori cu recunoaștere, cu autoritate, au călcat rău în străchini (unul, de pildă, se declara a nu fi „fan al poeziei lui Mihai Eminescu”, de parcă poetul ar fi fost o vedetă, în viață și activă pe scenă). Pentru că asta fac mai întotdeauna tinerii. Cei care s-au pronunțat atât de neadecvat făceau parte dintre discipolii lui Mircea Cărtărescu, profesorul, ceea ce s-ar putea, probabil, să însemne ceva, mai ales că el se ocupa, în răspunsul la ancheta cu pricina, apăsat și exclusiv de omul Eminescu, nu de poet și opera acestuia. Textul, în sine foarte bun, bine documentat (Cărtărescu poate fi impecabil în lucrurile mici), era însă perfect inadecvat la temă, așa cum este de multe ori autorul *Orbitorului* în opiniile sale politice, de exemplu, unde îi lipsește cam tot ceea ce ar trebui pentru a egala performanța lui Eminescu, gazetarul, pe care se poate presupune că o are în vedere undeva, măcar într-un *background* nemărturisit. Reacțiile s-au dovedit mai inflamate decât ideile pe care le combăteau. Greșeala a fost că Eminescu nu trebuia apărat, în contextul unora dintre acele opinii de tot triviale, decât, cel mult, cu un „Vedeți-vă, dragă, de treabă!”

Scopul anchetei respective ar fi putut fi luat drept unul corect: o abordare de pe poziții noi a operei lui Eminescu. Asta cu toate că argumentul inițiatorului, cum și ale unora dintre cei care s-au pronunțat, nu prea bătea aici, căutând mai degrabă omul („C-ai fost om cum sunt și dânșii... Măgulit e fiecare...”). Mijloacele, însă, *propter hoc*, nu. Mai cu seamă că nu cu lumea criticii, a filologiei și a istoriografiei literare serioase, științifice, să-i zicem, legată de cercetarea lui Eminescu, se luptau cei mai mulți dintre respondenți (din felul în care gândeau, părea îndoielnic faptul că, absolvenți de filologie fiind, erau cine știe ce în temă cu asemenea contribuții, percepția lor denotând mai degrabă psihologia unor liceeni sastisiți să învețe un poet complex, impus de programă, pe care nu-l puteau, prin urmare, ocoli), ci cu jurnalismul cvasi-cultural care-l fetișizase pe poet, fenomen altminteri atașabil și tratamentului acordat altor și altor idoli ai acestei prese. Cu toate meritele ei, presa, chiar și cea culturală, nu prea are de-a face cu filologia. Sună redundant spus așa, direct, dar mulți au tendința de a confunda lucrurile, fără a fi conștienți de eroarea de percepție și de judecată.

În final, lupta se dădea cu imaginea unui Eminescu al culturii populare (în sensul anglo-saxon de *popular culture*), ceea ce e cam naiv. „Dilema” de atunci, la urma urmei, era o revistă situată undeva, într-o zonă de frontieră între cultura mare și *popular culture*.

Însă nici seniorii – în chip vizibil cu altă știință de carte, cu alt nivel de cunoaștere, cu alt discurs, cu idei mult mai apropiate de subiect, de unde se vede că școala lui Călinescu și a lui Vianu, mai în urmă, a lui Zoe Dumitrescu-Bușulenga, să spunem, era altceva decât aceea a lui Cărtărescu, iar prăpastia dintre ei și cei tineri a putut-o constata oricine – nu au fost tocmai la înălțime. Asta admițând că și-au expus cu toții ideile în care credeau cu adevărat, în adâncul conștiinței (s-au mai văzut cazuri, și chiar în legătura cu opinia despre poezia lui Eminescu), și nu s-au lăsat conduși, sugestionați, măcar parțial în discursurile lor, de o propunere publicistică suficient de tentantă, dar și destul de bombastică. În 1998 încă ne aflam în turbulențele post-revoluționare. Și Nicolae Manolescu, și Ion Bogdan Lefter, și Șerban Foarță, în ancheta „Dilemei”, își mărturiseau nemulțumirea în privința calificativului de poet național. Mai întâi, el nu aparține, cum se crede, adulatorilor din perioada naționalistă a comunismului românesc și nici vreunui ziarist obscur, uitat, contemporan poetului, ci lui Iacob Negruzzi, care pleda, într-un discurs parlamentar din 1888, pentru acordarea unei pensii de stat pentru „nenorocitul poet național Mihail Eminescu” („nenorocit”, adică fără noroc, nefericit; pentru tinerii de azi, care ar putea lua greșit expresia). În al doilea rând, reiau ceea ce am mai explicat într-un alt loc, numai literaturile mici au poet național, nu și cele mari. Faptul că nu au înțeles această particularitate îi determina să se întrebe zadarnic și cam ridicol pe critici de la care aveam pretenții cum se face că nimeni nu poate să spună care e poetul național al Franței, al Germaniei ori al Angliei?

Dar, cum zice, la un moment dat, N. Georgescu, de la care am aflat și eu, cu mulți ani în urmă, originea expresiei, „asemenea etichete fără conținut, ca cea [sic!] de «poet național» etc., să fie lăsate presei de suprafață...”

Relativ curând după acel moment, o reală și amplu articulată de-construcție a mitului Eminescu (nu fără unele erori de situare) avea să fie întreprinsă, probabil sub impulsul anchetei la care ne referim, sub coordonarea Ioanei Bot, *„Mihai Eminescu, poet naţional român". Istoria şi anatomia unui mit cultural.*

Întârziat față de vremea romantismului, curent din care face parte, având note puternice care țin de încă și mai vechiul clasicism, netradus la timp, Eminescu a ratat ocazia de a fi universal în sensul apartenenţei, azi, la o listă de autori care contează pe plan mondial. Universalitatea lui nu aici trebuie aflată, în celebritatea peste granițe (cu toate că e cunoscut, chiar fragmentar, parțial, în mai multe ţări decât suntem noi îndeobște informaţi), ci în universalitatea conținută în poezia lui. O poezie majoră, privită în contextul universal, așa încât doar cei care au acces la limba română cunosc, recunosc această paradoxală situare. Opera aceasta, nici măcar finită, nici măcar în întregime girată de autor, cu multe comori ascunse în manuscrise și descoperite târziu, a declanșat iubiri copleșitoare la cercetători provenind din alte spații lingvistice, o dată întâlnită și înțeleasă. Alătur numelor de mai sus pe acela al lui Alain Guillermou. Aduce Eminescu ceva în cunoașterea poetică a lumii? De bună seamă că aduce, iar acest lucru este constatat nu numai de către acel cititor român poate nu atât de instruit în materie de literatură, în arcanele ei, înțelese în aria academică, dar de un cât de cât bun gust și bună credință, ci și, în cazul fericit al întâlnirii cu opera lui, în română sau în rarele tălmăciri bune, de cei aparţinând altor culturi.

Ce mă seduce? Măreția acestei poezii, o respirație largă cât umanitatea și cât Universul („gânduri ce-au cuprins tot Universul..."), temele, expresia armonică a unor cuvinte îmbinate neașteptat în sintagme grele de sens și pline de frumusețe, ritmul inconfundabil, faptul că ori de câte ori recitesc versurile dau de câte ceva care îmi spune mai multe decât dățile trecute. Plăcerea textului este de fiecare dată re-înnoită, atingând acele coarde ale minții, ale afectivității pe care numai întâlnirea cu capodopera le activează. Textele lui poetice încă răspund bine criteriilor operei deschise. M-am aflat și mă aflu adesea în situația de a-i cita versuri, găsindu-le potrivite cu un moment sau altul în care mă aflu sau despre care aflu. Din poezia de dragoste (nu erotică, așa cum greșit spun profesorii de liceu, însușindu-și erorile teoretice din manuale ce se vor pretențioase, reușind să fie doar emfatice și deplasate, sau de-a dreptul de la unii dintre profesorii lor din facultate!), din poezia filosofică, din diatribele la adresa societății contemporane lui, potrivite și aceleia contemporane nouă. Mai vrem vreun alt argument privind actualitatea lui Eminescu? Unii dintre noi îl percepem, în anumite aspecte, adesea, drept „contemporanul nostru". Ca și, în registrul vieții mărunte, pe Caragiale. Așa încât putem să ne gândim că ne-am plasa între Mitică și Hyperion, după expresia lui Laurențiu Ulici, în modul în care înregistrăm caracteristicile lumii în care trăim.

Și eu mărturisesc a fi uneori contrariat la recitirea anumitor poezii care par, la primele strofe, că nu se situează la înălțimea geniului, dar în fiecare dau de câte un vers, de câte o sintagmă atât de inspirate, atât de meșteșugite, așa de pline de sensuri, încât surpriza și bucuria de a-l identifica până și în aceste producții de mai mică însemnătate compensează cu vârf și îndesat impresia inițială. Probabil că nu pot privi poeziile eminesciene decât în întregul lor context, holistic, așadar.

Rămâne impresionant modul în care lucra Eminescu, truda lui pe texte până găsea forma perfectă, prozodică și semantică, „cuvântul ce exprimă adevărul". Stau dovadă manuscrisele pline de variante, dicționarul de rime. Cine mai lucrează astăzi așa, cu șantiere de creație atât de întinse și de minuțios gândite și structurate, cu atât de multă preocupare pentru acumulare și pentru perfecțiune? Examinarea materialului rămas de la el este încă o dovadă că un mare artist se sprijină pe un meșteșugar impecabil.

Amintesc și modul lui ingenios (trimit aici la sensul latinescului „*ingenium*") de a rima. Iată numai două exemple care probează și o acrobatică a ideilor ce nu poate fi la îndemâna oricui: „Așa că, închipuindu-ţi lăcrămoasele ei gene,/ Ţi-ar părea mai mândră decât Venus Anadyomene" și „Cu murmurele lor blânde, un izvor de *horum-harum*/ Câștigând cu clipoceală *nervum rerum gerendarum*;/ Cu evlavie adâncă ne-nvârteau al minții scripet,/ Legănând când o planetă, când pe-un rege din Egipet".

Peste toate, cum se vede, cultura fenomenală pe care a asimilat-o, cea mai întinsă din câte există la poeții noștri.

Contestarea lui Eminescu poate fi și un răspuns la idolatrizare, la mitizare, dar pe acest drum nu trebuie să se ajungă să i se conteste aproape *a priori* opera, și încă în întregimea ei. Refuzul acesta este disimulat uneori prin acela de a o lua în considerare în termenii cuveniţi la o evaluare a istoriei literaturii române.

I se neagă lui Eminescu (operei lui, mai exact, ca să nu pun în dificultate un eventual cititor de azi, fără acces la semnificația unei metonimii curente în alte epoci), de către cei care îl resping, capacitatea de a mai spune ceva generațiilor de azi. Dincolo de argumentele care țin de experiența personală a celui care se exprimă aici, menționate mai sus, aceasta e o inepție condamnabilă, cu atât mai mult cu cât ea vine uneori din partea unor universitari sau literați cu oarecare trecere. Parcă Leopardi, cu care a fost comparat adesea, deși diferența de valoare e în favoarea lui Eminescu, mai spune ceva?! Dacă poezia lui nu mai are nimic sau aproape nimic de comunicat celor care azi nu caută decât obținerea unei diplome universitare care să le dea dreptul să se avânte în profesii mai mult sau mai puțin lucrative, cu atât mai puțin ar avea de spus bătrânul Homer. Toată însăilarea cu o damă pentru care niște inși vorbind un limbaj artificial pentru zilele noastre se strâng și împresoară o cetate, cu zeii care se amestecă în cei zece ani de lupte, nu poate fi decât o stupizenie. Sau dacă ne gândim la năzbâtiile cu una, Circe, făcătoare de vrăji, cu o creatură dotată cu un singur ochi, Polyfem, ori cu alți doi monștri, Scylla și Charybda. Să fim serioși, unde vedem noi asemenea năstrușnicii în realitatea înconjurătoare?! Prin comparație cu un domn obsedat, care caută un elixir și se pomenește cu un drăcușor deghizat, oferindu-i nemurirea, încă Toma Nour al lui Eminescu pare ceva mai verosimil, pentru că aici funcționează mai evident convenția visului. Dar, pusă în acești termeni, problema e cu totul falsă. Și aceasta pentru că Eminescu și toată literatura de până la el și de la el încoace pot să nu spună mai nimic unor inși excesiv de pragmatici și puțin cam lipsiți de antene către metafizic. Nu e vina lor, vina e a celor care, uitându-și rosturile sau vrând să facă pe plac unor juni rătăciți pe la studii de filologie pentru că fie și-au greșit vocația, fie că nu vor decât să devină translatori sau să se căpătuiască prin rețeaua de burse în străinătate, le cântă acestora în strună (școlarul, ca școlarii), abdicând de la cerințele uni învățământ temeinic.

Cine nu înțelege convenția literară, artistică în general, nu are acces la mecanismele acestora, nu va avea nici cum să se pronunțe avizat, credibil în asemenea chestiuni.

Încă mai trăiesc în România, împuținate pe an ce trece, generațiile pentru care atitudinea, poziția față de poezia lui Eminescu, înțelegerea acesteia constituie proba înălțimii critice și, ca să-l parafrazez pe Noica, a existenței organului pentru poezie. Reiau ceea ce am afirmat, în alți termeni, mai devreme, partea accesibilă a poeziei lui (fără a înțelege, prin asta, facilă) este percepută corect chiar de către persoane care nu au un nivel înalt de instruire.

Să ne amintim că, la finele lui 2008, când lui Nicolae Manolescu îi apărea *Istoria literaturii române. 500 de ani de literatură*, mulți s-au arătat contrariați de tratamentul pe care i-l rezervase poetului. Articolul respectiv avea dimensiunile potrivit cutumei în privința subiectului. Dar autorul făcuse acolo cel puțin două erori care câtăva vreme au atârnat greu în balanță în opiniile mediilor intelectuale la adresa lui. Prima a fost aceea că s-a lăsat prins în corsetul propriei metode, adoptate în intenția unei evaluări critice a operei eminesciene. A rezultat un fel de critică de întâmpinare, sagace și documentată, extinsă la dimensiunea unei opere întregi, și nu doar la a unei singure cărți. Unul dintre capitolele *Istoriei* în care programul unei considerări critice a autorilor repertoriați este acoperit. Chiar cu asupra de măsură, Eminescu fiind tratat ca oricare alt autor, relevându-i-se, caîntr-o excelentă cronică de carte la zi, mai cu seamă nereușitele. Evaluare pe undeva necesară, de altminteri, pentru că, de la Călinescu, așa cum cu justețe se observă undeva, în preambul, un asemenea exercițiu critic nu mai fusese întreprins. Atâta doar că „Divinul critic" îl privea pe poet ca pe un geniu, dincolo de observațiile aspre nu de puține ori, în timp ce Manolescu îl trata cam de sus, fără să lase impresia că ar vibra la vreuna dintre poezii, că sensibilitatea i-ar fi măcar un pic zguduită de rostirea poetică eminesciană. Degeaba spune în vreo două rânduri, „Marele Eminescu" și „marele poet", în zadar zice, la un moment dat, că tânărul poet nu-și dăduse încă măsura geniului. Această măsură a geniului nu este discutată nicăieri, articolul de mare amploare rămânând unul mai curând demolator, pentru că, la urma urmei, în afară de câteva poezii, pare că nu rămâne mai nimic de apreciat. Judecând după rândurile lui Nicolae Manolescu, canonul – preocuparea majoră a criticului de la o vreme – nu ar reține cine știe ce din Eminescu.

„Răceala" aceasta – bună, în alt context, inadecvată aici – nu a fost defel prizată, criticul exagerându-și, în ochii multora, funcția de a privi de la distanță, în fapt, probând o mai mică aderență la universul poeziei decât s-ar crede, chiar dacă a scris o carte intitulată „Despre poezie".

Or, într-un nescris canon critic românesc, încă funcțional acum vreo cincisprezece ani, Eminescu poate fi criticat, dar nu se poate să nu fie admirat. În echilibrul acesta și în îngemănarea dintre cele două atitudini contrare stă una dintre probele de încercare pentru orice critic literar român.

Finalul articolului – a doua mare greșeală – a încununat această analiză, inteligentă, dar percepută, din motivul tocmai invocat, ca răuvoitoare. O seamă de personalități din lumea culturală, care îl apreciau, îl iubeau pe poet nu doar pentru că așa învățaseră la școală, ci în primul rând pentru că *îl învățaseră* la școală, păstrându-și apoi atașamentul față de poezia lui, citind-o și recitind-o, au fost de-a dreptul scandalizați de acea încheiere. Comentând scrisorile dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle, criticul punea punct cu un efect căutat, voit șocant (cartea întreagă conținând, altminteri, numeroase astfel de sentințe privind un autor sau altul): „La întrebarea, acum, dacă Eminescu a avut talent epistolar, răspunsul e simplu: n-a avut. De altfel, nici nu ni s-au păstrat de la el alte scrisori."

Epistolele dintre cei doi, cu câteva mișcătoare „abateri", lămuritoare în privința gândurilor lui Eminescu față de iubirea vieții lui, urmăreau, însă, în principal, cum se știe, cel mai adesea, scopuri apăsat, urgent chiar, practice. Dar criticul uitase complet, preocupat de verdictul nimicitor care să dea satisfacție unui public mediu, care începea de pe atunci să se afirme cu opinii pe te miri unde, culminând cu revărsarea de inepții infatuate de pe rețelele sociale, azi, că Eminescu era cel care compusese cinci „Scrisori", considerate, orice am zice, opere fundamentale ale literaturii române. Pe urmă, e de mirare, ca să folosesc un clișeu al însuși celui în cauză, că nu a observat câte dintre poeziile de dragoste au o anumită adresabilitate, mai mult sau mai puțin identificabilă. Ele par închinate unei iubite ideale, conform unei credințe a lui Maiorescu încă larg împărtășite, pentru că forma lor epurată evenimențial, perfectă prozodic, le plasează în lumea sublimată a ficțiunilor poetice, tipică marilor poeți, numai că, la un alt nivel, cel primar, ele au fost sigur născute, ca orice epistolă, de dorința de a comunica în acest fel cu cineva. Cine cunoaște tribulațiile marii iubiri dintre autorul „Odei în metru antic" și autoarea „Amicului X" întrevede în destule poezii ale lui expresia suferinței provocate de statutul ei social și de distanța pe care erau nevoiți să o păstreze. Cum să se exprime mai bine un poet, decât în versul către care îl împingea imperios talentul?!

Atitudinea aceasta, după cum s-a spus atunci în unele medii culturale, l-a costat pe autor, care, vrând să ia măsura lui Eminescu, și-a dat propria măsură, rămânerea timp de încă niște ani în poziția de membru corespondent al Academiei Române. Un caz de sancțiune culturală, științifică, astăzi din ce în ce mai răspândit, sub fel de fel de motive, dintre cele mai absurde. A devenit membru titular abia după o scrisoare deschisă publicată în chip de editorial în „România literară", pledându-și cauza pe lângă Eugen Simion, rivalul său, de altfel, cel care conducea secția de Filologie, sub pretextul plauzibil al necesității de a se face noi primiri în respectiva secție, lucru care într-adevăr nu se mai întâmplase de cam multă vreme. Pe atunci încă mai contau scrisorile deschise.

După cum merg lucrurile în cultura noastră, dar probabil și sub presiunea noilor mișcări ale așa-zisului progresism, este posibil ca la un moment dat Eminescu să nu mai fie considerat un reper, inculcându-se chiar un consens în această privință, prin stăruitoare și alambicate programe de învățământ care să orienteze după alte coordonate scara de valori. Raportul Bernheimer își arată roadele dezastruoase și la noi, după ce a subminat fundamental învățământul umanist de dincolo de Ocean și în Europa de Vest. În momentul de față, dacă aceia care îl prețuiesc pe Eminescu îi privesc cu superioritate pe contestatari, pe cei care nu-i gustă sau nu-i înțeleg opera, și aceștia din urmă îi privesc pe primii cu dispreț, considerându-i demodați, prăfuiți; antimoderni, în cazul cel mai bun. Pentru că literatura întreagă se află într-o schimbare de paradigmă, dictată de noile mentalități. Tinerii, interesați de comunicarea directă, frustă, nesofisticată, de dimensiuni reduse, cu subiecte mai curând ale cotidianului, ale universului experiențelor personale, destul de sărace, cum e și firesc, între anumite limite, la vârsta lor, sunt mai puțin sau deloc atrași de creații complicate, pentru care nu au antene de receptare, lipsindu-le și cultura, dar și un nivel de

sensibilitate, de afectivitate, fără de care marea literatură din trecut va rămâne opacă.

Gândindu-mă la tendințele de a-l contesta pe Eminescu, îmi spuneam, cu câtva timp în urmă, că în alte culturi, mai bine închegate, un asemenea curent nu se manifestă cine știe ce, Shakespeare, de pildă, făcând constant obiectul studiilor și analizelor – chiar cu reflexe în cultura populară, dar pe cine deranja asta? –, fiind considerat, cumva, pilonul central al anglisticii. Doar că în ultima vreme Shakespeare însuși a fost expus procedurii de excludere din programă în unele universități occidentale, opera lui fiind apăsat supusă unui control legat de o așa-zisă corectitudine politică. Așa încât îmi pun serios problema dacă Eminescu va rezista grilelor culturii post-umaniste.

3. Am să dau un exemplu. Cine citește „Imnul creațiunii" din *Rig Veda* (l-am găsit acum vreo patruzeci și cinci de ani în cartea lui Victor Kernbach, *Miturile esențiale*, și probabil că mai sunt și alte traduceri, poetul, de altfel, cum aveam să aflu mai târziu, realizând el însuși o versiune în limba noastră a fragmentului respectiv) se întâlnește cu un pasaj care în română sună precum cea mai desăvârșită proză, așa cum e redat în antologia eruditului cărturar. Surprinzător, într-un fel, parcă era același cu versurile lui Eminescu din „Scrisoarea I". Dacă tabloul descris acolo se dovedea unul tulburător prin ceea ce descria, prin sensul lui, prin acea intuiție, care nedumerește și astăzi, a celor vechi asupra unei mari explozii aflate la originea Universului nostru, la Eminescu, întreaga desfășurare căpăta un lirism și un dramatism fără egal. Acea colosală epică a elementelor primordiale, a nașterii lumii dobândea, prin intervențiile aproape minime (aparent numai!) ale poetului, o forță evocatoare cu totul copleșitoare, potențată, tensionată, îmbogățită de arta sa.

Unde mai e originalitatea mult elogiată a poetului?, s-ar putea întreba cineva. Ei bine, tocmai în această capacitate fără corespondent, din câte știu până acum, de a transforma o proză în mare poezie, introducând ritm, rime, re-creând poetic impresionanta desfășurare cosmică de la începutul lumii noastre. Ar fi vorba, ținând cont și de temă, în acest caz, și de performanța transfigurării artistice, de un superlativ a ceea ce Marin Mincu teoretiza drept textualizare poetică.

Dar cum atinge el cu o aripă de basm un colț de pădure unde șopotește un izvor, ca în „Călin (file din poveste)", cum trasează istoria în „Egipetul" sau în „Memento mori", cum dezvoltă viziunile fantastice din „Strigoii", cum privește existența umană în „Rugăciunea unui dac", dar și în „Glossă", cum a putut să gândească acel vers care te zguduie până în adâncurile sufletului din „Odă (în metru antic)": „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată"?! Cum rostește un adevăr simplu cu o nostalgie amară în care se revarsă parcă toată experiența omenirii: „Trecut-au anii ca nouri lungi pe șesuri/ Și niciodată n-au să vie iară"...?!

4. Între cei mai mari ai lumii. Câțiva numai.

5. La nivelul acesta, între acei câțiva, unde aerul e foarte rarefiat, lucrurile nu se judecă așa. Nu vorbim aici de ierarhii. Nu se aplică cele spuse la început despre canon, despre canonul românesc, mai precis. Fiecare dintre aceștia e unic în felul său, dar îi unește genialitatea lor, faptul că au dat expresie poetică umanului așa cum alții nu au izbutit să o facă. Oricum, nici un poet român nu se ridică mai sus de Eminescu (profeția lui Călinescu din finalul *Vieții lui Mihai Eminescu* rămâne în picioare). Ei înșiși – cei mai importanți, cei mai mari, dacă vreți, pentru că Eminescu se află în afara clasificărilor – au apreciat așa. Marile talente, marile spirite își cunosc valoarea și știu bine unde se situează fiecare. Acestea au și darul, plin de încărcătură morală și fecund artistic, de a-i admira pe cei care le sunt superiori. Dacă vine un critic popular la un moment dat și decretează: „Cutare (de exemplu, Bacovia) e cel dintâi între poeții români", nu putem să luăm asta decât ca pe o limită a gustului de cititor și ca punctul terminus al competenței lui de critic. La alții funcționează nefericita îmbățoșare regionalistă; cineva ar fi vrut, cândva, să-l promoveze pe Blaga drept „poetul național". Astfel de „patemi" vin și trec.

6. Influența lui Eminescu nu trebuie văzută în imitația lui. Cei care s-au ocupat explicit de eminescianism, C. Dobrogeanu-Gherea (încă în timpul vieții poetului, și e păcat că, deși datat în unele privințe, studiul acestuia nu e luat în discuție măcar ca moment al receptării poetului), G. Munteanu, ca să iau doar două exemple, au analizat fenomenul, fiecare după epoca și limitele ei și ale lui însuși. Dar, așa cum se zice, întreaga poezie română de după 1889 se trage din Eminescu. A schimbat rostirea poetică, a lucrat, în subsidiar, asupra limbii române culte, și, în urmă, și a celei standard, să-i spunem, rafinând-o, dându-i suplețe, modernizând-o (până la invazia de anglicisme din zilele noastre, limba română rămăsese în linii mari cea de după Eminescu), a insuflat literaturii marile teme și un nou mod de a le trata, a jucat inteligent și inovator chiar și cartea temelor de salon, acel „romantism Biedermeier" despre care vorbește Virgil Nemoianu. Subiectele, tablourile sunt minore, dar poeziile se dovedesc fără cusur ca meșteșug și ca stil.

Nu este de ignorat nici preocuparea lui Eminescu de a construi în poemele sale de mare întindere, în „Scrisori", în „Călin (file din poveste)", în „Împărat și proletar" etc., structuri în care epicul și liricul se îmbină în forme care țin de acel imprevizibil socotit o categorie cardinală a artei adevărate.

7. Poeții cu adevărat marcanți de astăzi se află, într-un fel, în ciuda diferențelor de coduri poetice, de limbaj, de caracteristici temporale, tot în descendența lui Eminescu. E vorba de cei care nu au rupt apăsat și vindicativ cu tradiția. Chiar dacă nu au statura lui, dacă nu sunt, cu un cuvânt prețios, poate, mari, întrucât nu se discută în acest registru despre contemporani în zilele noastre. Ce ziceți dacă atrag atenția, alături de alții, care au făcut-o deja cu mult înainte, că până și la unii dintre reprezentanții Avangardei românești, iconoclaști declarați și fervenți, se pot detecta note care vin din tonuri ale poeziei eminesciene?! Sunt poeți „eminescieni" prin aceea că urmăresc să spună ceva cu mijloace originale și îngrijit alese stilistic, în sensul, adică, al preocupării și al lucrului asupra expresiei. E cât se poate de explicabil: limba lui Eminescu, rostirea lui poetică au dat, cumva, matricea culturii române de mai apoi. Poeții buni de azi – și ar fi câțiva, slavă Domnului! – scriu așa pentru că există acolo, în trecutul nu atât de adânc temporal, dar semnificativ, al literaturii române, un ferment care a infuzat întreaga poezie românească. Este moștenirea eminesciană.

8. Lectorul obișnuit? Nu e prea ușor de stabilit definiția acestui lector obișnuit, în context. Poate e cel care, în ciuda ispitelor de tot felul din industria *loisir*-ului, din aceea a divertismentului, rămâne să citească și altceva decât romane sentimentale sau cărți de dezvoltare personală.

Din păcate, școala de azi îl masacrează pe Eminescu, așa cum îi masacrează pe toți scriitorii români, poeți și prozatori deopotrivă, mizând pe tipare didactice contraproductive, greoaie, improprii, inutil complicate, care ucid esteticul din operele analizate și anihilează cu succes plăcerea lecturii pentru cei la care ar trebui să o stimuleze. Funcționarii din Învățământ și Educație, laolaltă cu autoarele (preponderente) și cu autorii de manuale, cu cei care supervizează aceste manuale, s-au străduit să facă din literatură o materie dificilă, silnică, lipsită de atractivitate. Numai foarte puțini dintre elevii dotați cu înclinație naturală pentru lectură, pentru dialogul cu cărțile de poezie, de proză pot trece de aceste bariere artificial create. Rezultatul: generații forțate de sistem să învețe tot mai mult, cel puțin la nivel formal, dar care devin tot mai inculte și mai puțin sensibile la frumos, la adevărul artelor, la uman în cele din urmă.

Eu îmi pun întrebarea în privința lui Eminescu de mâine. Și când spun Eminescu, mă gândesc la întreaga noastră literatură, de ieri și de azi.

ANA DOBRE

Critic literar

În literatura română, Eminescu nu are pe nimeni înaintea lui. El este Înainte Mergătorul, Pe Deasupra Mergătorul.

1. Opera lui Mihai Eminescu este o operă vie și, ca orice ființă vie, poate stârni reacții diferite. Tocmai acest fapt, cred eu, îi asigură viabilitatea estetică, dincolo de adevărurile existențiale pe care le comunică și în care, încă, ne regăsim. Chiar și cei care l-au contestat vehement sau mai puțin vehement au făcut-o pentru a-și asigura propria intrare în literatură. Dărâmându-i statuia din conștiința noastră, sau, mai bine, încercând să o dărâme, ei au încercat, de fapt, să pună în loc propriul bust... Nu se poate, însă. Mihai Eminescu rămâne acolo unde ne place să-l știm, veghind și păzind țara poeziei limbii române.

Critica literară a parcurs ea însăși un drum al receptării, de la prima sinteză maioresciană din studiul *Eminescu și poeziile lui* (1889), la monografia lui N. Pătrașcu, trecând prin G. Ibrăileanu, Eugen Lovinescu, G. Călinescu, cel care, așa cum s-a spus, a ridicat cel dintâi monument lui Mihai Eminescu, având judecăți de valoare valabile și azi. Aceasta pentru că G. Călinescu s-a străduit, și a reușit, atât în monografie, cât și în *Istoria literaturii de la origini și până în prezent (1941)*, să se fixeze, cercetând personalitatea omului și personalitatea operei, *sub specie aeternitatis*, având perspectiva necesară formulării judecății de valoare. Tudor Vianu, D. Caracostea, Gh. Bogdan Duică, Perpessicius l-au continuat pe Călinescu, păstrând punctul de vedere transtemporal și personalizând discursul critic. Dacă nu ar fi crezut în valoarea acestei opere, și-ar mai fi pierdut vederea Perpessicius pentru a-i descifra manuscrisele?...

O nouă abordare, după polemica antumelor și postumelor de la începutul secolului al XX-lea, are I. Negoițescu, cel care, recitindu-l pe Mihai Eminescu, descoperea un univers neptunic, altul plutonic, și acorda atenție postumelor, considerându-le superioare antumelor.

Nu pot trece cu vederea contribuția lui Mihai Drăgan, profesorul nostru de Eminescu de la Facultatea de Filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, inițiatorul colecției *Eminesciana* a Editurii Junimea. Interpretările sale, *Interpretări*, I, și *Interpretări*, II, merg în profunzimea operei eminesciene, într-un fel asemănător cu demersul lui Alain Guillermou din *Geneza interioară a poeziilor lui Mihai Eminescu*.

Un studiu care, de asemenea, aduce o nouă perspectivă, privind opera din unghi mitic/mitologic, cu descoperirea/relevarea miturilor esențiale eminesciene, este cel al lui Eugen Simion.

Toate aceste studii, abordări dovedesc, dacă mai era nevoie, viabilitatea operei eminesciene și profunda revoluție lingvistică pe care el a înfăptuit-o, creând, de fapt, limbajul poeziei românești, încât a obligat pe scriitorii de după el să scrie altfel, iar literatura de înaltă aspirație să urce muntele absolutului. E un adevăr recunoscut de toți scriitorii, din toate generațiile care au traversat secolul al XX-lea, până la postmodernismul optzecist. Din rândurile acestei generații s-au ridicat primii contestatari, cu argumentul necesității schimbării paradigmei. Realitatea literaturii a demonstrat că înșiși acești contestatari îl imitau, în chiar gestul lor iconoclast, pe Eminescu însuși...

2. Fiecare epocă culturală are propriul mod de a gândi, de a se raporta la literatură, la istorie. Epoca noastră este marcată de unele excese, urmare, cred, a modului în care fiecare a înțeles, în contextul României postrevoluționare, democrația și libertatea de exprimare. Un moment de fixare a acestui nou punct de vedere asupra istoriei și culturii noastre l-au avut lucrările lui Lucian Boia, mai ales *Istorie și mit în conștiința românească* (1997), și cele, total negativiste, ale lui Horia Roman Patapievici. A devenit *corect politic* să denigrezi tot ceea ce este românesc, toate acele valori care ne dăduseră, cândva, sentimentul unei mândrii naționale, provenită din conștiința că, din colțul nostru de pământ, facem istorie, contribuim cu forțele noastre creatoare la istoria universală a planetei.

Surprinzător este că, dacă Mihai Eminescu este pus mereu sub lupe infidele, I.L. Caragiale nu a făcut obiectul exigenței excesive niciodată... Și, totuși, în felul de a vedea realitatea românească a timpului lor, erau atât de asemănători; doar că au adoptat mijloace diferite de exprimare, dramaturgia, poezia, unite în fluxul comediei tragice, a satirei nemiloase față de ticălos și ticăloșie... Nu insist asupra diferențierilor de nuanță, ideea a mai fost exprimată, eu însămi analizând-o într-un eseu despre lumea ca teatru, la Eminescu, și lumea răsturnată, la Caragiale.

De ce este poezia lui Eminescu o capodoperă, și nu o poezie de valoare medie, modestă sau chiar minoră? Tocmai

pentru că spune ceva esenţial despre omul dintotdeauna, despre sufletul naţiunii noastre, despre aspiraţiile ei, iar în acest esenţial ne regăsim cu toţii, cei care mai credem în destinul cultural românesc. Nicolae Iorga avea dreptate când vorbea despre sinteza realizată de Eminescu, pe care îl vedea ca *expresie integrală a sufletului românesc*. Fiecare popor are nevoie de repere, de mituri, pentru a-și satisface nevoia de absolut, de ideal. Iar pentru noi, românii, Eminescu este acest reper, ca *om deplin*, ca să folosesc sintagma lui Constantin Noica, ceea ce nu exclude alte repere, desigur: I.L. Caragiale, Mircea Eliade, Constantin Brâncuși, George Enescu și câţi alţii...

3. O constantă a poeziei eminesciene, între atâtea variabile, mi se pare a fi căutarea febrilă a adevărului. Acel *Unde vei găsi cuvântul/ Ce exprimă adevărul?* îl caracterizează pe Mihai Eminescu ca om și ca poet. Modul lui de a fi, spun toţi cei care l-au cunoscut, îl uniciza printr-o seriozitate, rigoare, printr-o dorinţă de a face lucrurile *cum trebuie*, pentru a fi durabile, printr-o disciplină a spiritului, care ar putea surprinde pe cei atrași de lucruri neesenţiale, cum sunt cele referitoare la stilul lui de viaţă, caracterizat ca dezordonat...

Adevărul vieţii și adevărul operei, iată ceea ce unicizează această operă și o face atât de vie. Dincolo de spectacolul imaginilor și al ideilor, cititorul intuiește, oricare i-ar fi nivelul de lectură, o mare incandescenţă, o ardere care ordonează haosul și face să ţâșnească o lume cu legile ei de funcţionare.

E, apoi, capacitate de previzionare a acestei opere. În anii optzeci, ai studenţiei mele ieșene, proza *Contrapagină* era dată ca model, *avant la lettre*, de literatură postmodernistă. Ca să nu mai vorbim de *Scrisoarea V* sau de alte pagini de literatură postumă.

Sumă de virtualităţi, opera lui Mihai Eminescu se adaptează la fiecare epocă literară, căci există în ea pepite de expresivitate poetică nevalorificate încă.

4. Vă referiţi la poezia română sau la cea universală?... Dacă mă gândesc la poezia română, Mihai Eminescu deschide seria, urmat, în grila preferinţelor mele, de Lucian Blaga, Tudor Arghezi, George Bacovia, Nichita Stănescu, Marin Sorescu. Ar fi și Nicoale Labiș, promisiune tragică, fără șansa înfăptuirii în actul poetic, după adolescenţa genială. Mă opresc la șaizeciști, ca să nu intru pe tărâmul plaurilor plutitori...

5. În literatura română, Eminescu nu are pe nimeni înaintea lui. El este Înainte Mergătorul, Pe Deasupra Mergătorul. Mă bazez nu numai pe intuiţiile mele, dar și pe cele ale lui Constantin Noica.

Dacă mă gândesc la modelele/reperele lui însuși, l-aș pune în faţa sa pe Shakespeare, Acvila Nordului, cum îl definea metaforic, într-o poezie. Dovadă poeziile *Cărţile*, *Icoană și privaz*, însemnările de manuscris care conţin expresia acestei preţuiri necondiţionate a geniului shakespearian.

6. Redundantă întrebarea. Influenţa poeziei lui Mihai Eminescu este, pentru cel eliberat de patimi și orgolii, în afara oricărei discuţii, polemici sau controverse.

Punctul meu de referinţă este Generaţia '27, generaţia lui Mircea Eliade, trăiriștii români, care-l luau ca reper fundamental. Secolul al XX-lea, a avut dreptate Titu Maiorescu, a evoluat sub auspiciile geniului eminescian. Dacă cineva susţine/crede contrariul, să o demonstreze cu argumente care să le superiorizeze (verb folosit frecvent de Mihai Eminescu...) pe cele ale lui Maiorescu.

Eminescu după Eminescu este la fel de viu, de promiţător. Chiar și expresia poetică romantică, asumată de poet, are, încă, prospeţime stilistică. Ca să nu mai vorbesc despre invenţiile stilistice, prin care poezia sa se racorda la sensibilitatea culturală a epocii sale. I. Constantinescu, profesorul nostru de literatură universală, ne convingea chiar că Eminescu devansase, prin câteva imagini, simbolismul... Dau doar un exemplu: *Scrisoarea I*, partea a doua, cu șirul acela de ingambamente, procedeul asumat cu precădere de moderniști..., în care ideile poetice vin în cascadă, având ritmul incandescent al unei gândiri care își devansa poetic timpul, devenind actuale în epoca noastră culturală...

7. Poezia de astăzi este complexată de poezia lui Mihai Eminescu, de înălţimile ei ideatice, spirituale, de noutatea ei fragrantă. De aceea, poeţii încearcă să găsească alte modalităţi de exprimare poetică, fie ele și scabroase, pornografice, indiscrete visceral, cu propriul univers de sentimente și de trăiri, semn al dezinhibării totale, dar, multe în afara valorii ca artă. E lirică hormonală, exacerbare a instinctelor, dar nu poezie. Poezia trebuie, după părerea mea, să sintetizeze înălţimea unui gând, a unei trăiri în sublimare lingvistică, poetică. Transcenderea ar trebui să fie ţinta și idealul creaţiei. Resacralizarea erosului a nouăzeciștilor este aspiraţie, deziderat și ideal. În rare cazuri, Mihail Gălăţanu fiind o excepţie, jetul detritusurilor verbale atinge înălţimea esteticului.

8. Astăzi, trăim, din păcate, într-o epocă postculturală. Artele auditive, din clasificarea lui Lessing, trec în plan secund într-o epocă de dictatură a imaginii, a vizualului – TV, internet, reţele de socializare. Lumea nu mai este interesată de literatură, de artele plastice, de artă, în general, în măsura în care epoci anterioare erau. Totul se cuantifică, nu mai există gratuitatea, arta ca *noble inutilité*, repaus al inteligenţei...

Ce se mai citește astăzi? Ar trebui să definim sintagma lector obișnuit. E acest lector obișnuit un consumator de literatură?... Acest lector, potenţial lector, crede că se poate trăi foarte bine și fără literatură, și fără Eminescu.

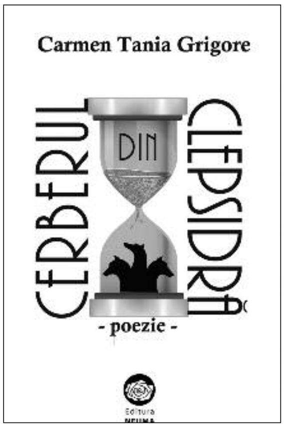
Spirite pragmatice, ei se conduc după acest principiu al excesului de pragmatism, uitând că *arta este ceva fără de care poţi trăi, dar fără de care nu merită să trăiești*... Să sperăm că oamenii vor (re)descoperi acest adevăr și-l vor include între valorile proprii.

Dacă lectorul obișnuit este liceanul, pentru care Mihai Eminescu este poet canonic, aflat, adică, în lista scriitorilor pentru Examenul Naţional de Bacalaureat, e locul să o spun că nici acest licean nu mai este un lector obișnuit. Singura dată când aude citită o poezie de Mihai Eminescu este momentul lecturii în clasă, moment care precede analiza textului eminescian... Nu-mi place să o spun, dar, în spirit eminescian, acesta este crudul adevăr...

Sper, însă, într-o redresare spirituală a umanităţii, într-o redescoperire a valorilor spiritului, singurele care îi pot da omului sentimentul demnităţii.

11 aprilie 2022

Poeme de îmblânzit timpul

Antologie de autor, cu texte selectate din volumele anterioare („Pulsul țărânii", 2009, „Minutul de sinceritate", 2011, „Un sezon cât o viață", 2012, „Secvențial", 2017, „Cu nostalgii la vedere", 2018), „Cerberul din clepsidră"* (2019) oferă cititorului posibilitatea de a cunoaște un univers poetic inedit și autentic, ale cărui coordonate fundamentale sunt căutarea de sine, raportul cu divinitatea și cu lumea, visul, timpul, dragostea și neliniștea întrebătoare. Dualitatea trup-suflet determină crearea unei mitologii personale, subsumate motivului arhaic al labirintului, acolo unde bântuie monștri, iar repaosul „învăluie prin/ spume fierbinți/ împinge corăbii în fisurate organe" („poemul meu de identitate"). Spaimele adunate în memorie sunt recurente și fac din coborârea în sinele profund o aventură nu lipsită de risc: „mi se șoptește că/ am intrat în delir/ dar funia prin care/ am stăpânit animalul/ zace în mine/ răsucită/ ca un cordon ombilical". Scrisul, spune poeta, este la fel de chinuitor ca o naștere: „știu ce vorbesc/ mă trec aceste ape/ sau eu pășesc prin ele/ ca prin fân/ îmi trebuie un as de treflă/ și iarba fiarelor acum/ să amăgesc brancardierii/ de altfel amatori de șoapte;/ stați pe aproape/ cu o simulare de frison/ voi expulza/ poemul meu de identitate".

Poeta evită contactul cu realitatea („uneori realitatea mă sperie"), preferând tăcerea, „mersul acela/ de furnică îngândurată" („scrisoare pentru mama"), urcușul și coborâșul „pe trepte de lumină" în singurătate, dar mișcările ei retractile sunt completate de mari deschideri: „m-am dezlegat la mâini/ adun provocări/ aruncate într-un câmp vizual/ paralel cu imaginația mea" („numai atât despre acum"). Textul crește dezinvolt, cu asocieri inedite de cuvinte al căror sens se îmbogățește în funcție de contextul în care sunt plasate: „ancorată în celălalt Eu,/ am stricat/ echilibrul de sticlă,/ se vede cum țipă/ o lebădă/ cu zborul tocat/ de un curcubeu,/ se vede/ și crud mă intrigă,/ mă simt/ dezgolită de stimuli/ și storc/ hormonii de adaptare,/ turbarea mă roade/ cu dinții de flori,/ mă roade/ și devin/ sărbătorita fără sărbătoare" („celălalt Eu"). Trebuie spus că, în căutarea unui echilibru (diferit de cel fragil, „de sticlă"), poeta nu promovează identitatea de gen și nu-și transformă poemele în manifeste ale feminismului, intuind riscul focalizării pe un astfel de subiect. Desigur, nu lipsește referirea la sine ca femeie, dar ea se face în treacăt, nicidecum repetitiv/ obsesiv: „orice femeie are/ într-un anumit moment de revelație/ probleme de incontinență astrală/ numai Dumnezeu mai poate asambla/ pașii din cenușă" („minutul de sinceritate"). Tonul ironic nu lasă dubii în privința detașării de această posibilă etichetă feministă: „mirosul de carne/ este o ceață/ care aduce frica de șoapte/ vă mulțumesc/ dar nu am nevoie de libertate/ mă simt mult mai femeie/ în acest model de capcană/ în care mi-a înflorit respirația/ printre oase" („nu am nevoie de libertate").

Perspectiva asupra vieții este una de natură filosofică, deși nu lipsesc inserțiile religioase, ori trimiterile la boli, spitale și laboratoare, la fiziologia care maculează proiectarea în astral, astfel că plajele analitice (pretins obiective și necruțătoare ca o lamă de bisturiu) sunt scăldate de valuri de lirism, de „monologuri capcană" pentru prins și disecat vise: „viața e o reacție/ în laboratoare/ eu numai acasă mă pot vindeca/ de acest experiment/ pentru că știu un sat/ unde pot să beau/ apă din clopot/ și gura mea ar putea/ grăi memoria dorului" („monologuri capcană"). Traseul existențial este marcat, poetic, de metafora gurii de lup, care sfâșie și anihilează ființa, augmentând spaime și neliniști atavice: „ca un lup rănit/ gândul se întoarce/ mi-a sfâșiat/ un poem/ cu limbă de șarpe/ am experimentat/ spaima și/ moartea lirică/ dar/ nici renunțare/ nici împăcare/ în suflul final" („doar argumente"). Complementară bolii, tămăduirea (alt motiv poetic frecventat de **Carmen Tania Grigore**) implică smerenie și nevoia de catharsis, de un ritual al purificării sugerat cu economie de mijloace stilistice, dar cu atât mai convingător: „al doisprezecelea ceas/ nu știi când vine/ noaptea se scurtează/ pe neașteptate/ ziua lasă la dospit/ aerul tămăduitor/ împânat cu/ făgăduințe/ fără să vrei/ ți se dăruiește/ auzului/ un psalm/ de încurajare/ într-un ritm diafan/ cu tonalități/ care aduc/ departele/ aproape" („aerul tămăduitor").

Lirica erotică a poetei este însă, de departe, cel mai important aspect, pentru că aici găsim și originalitate, și măsura talentului. Carmen Tania Grigore evită trimiterile explicite la sex, dezlănțuirile orgiastice, lipsa de pudoare și nevoia de a șoca, nefiind amatoare, ca alte poete din generația sa, de exhibarea unor orgasme contrafăcute, cât să treacă drept izbucniri de poezie modernă, postmodernă ori transmodernă ș.a.m.d. În niciun caz nu putem vorbi însă de vreo cumințenie a poemelor, de alinierea lor la gustul pudibonzilor gata să condamne orice ieșire din țarcul moralității; dimpotrivă, fierbințeala, foamea de celălalt, intensitatea contopirii sunt recurente în volum, dar poemele nu au nici lascivitate, nici indecență, pentru simplul motiv că poeta este stăpână pe vocabularul ei liric: „adormim cu veioza aprinsă/ lipiți unul de altul/ ca după un desfrâu/ cu peltea de gutui// dimineața sclipim de mirare/ și încercăm să ne amintim/ cine pe cine a îmblânzit;// în timp ce tu te scuturi de/ umorul tău extrem de fin// eu mă desprind/ de toate confesiunile/ până devin iarăși/ indecent de senzuală" („refresh matinal").

Intrată relativ recent în atenția cititorilor (dar și a criticilor literari), Carmen Tania Grigore este o poetă care are ceva de spus și căreia nu-i lipsesc nici simțul artistic, nici mijloacele prin care să creeze o poezie autentică.

Valeria MANTA TĂICUȚU

* **Carmen Tania Grigore**, „**Cerberul din clepsidră**", Editura Neuma, 2019

Generația '60, generația socialismului

Tinerii poeți, arăta Mihai Gafița în 1957, s-au format în anii construcției socialiste. Gafița o și numește „generația socialismului", legată de partidul comunist. Proletcultismul era în floare, și politrucii Partidului impuseseră, forțat, un nou canon literar. Ne place sau nu, acesta a existat și a făcut ravagii. Canonul se face, nu se discută, spunea Nicolae Manolescu prin 2001...

Anghel Dumbrăveanu, uitat „În camera lui Lenin"*

Anghel Dumbrăveanu s-a născut la 21 noiembrie 1933, în comuna Dobroteasa, raionul Drăgășani, regiunea Pitești, actualmente județul Olt. După trei ani petrecuți la Liceul „Radu Greceanu" din Slatina (1946-1949), urmează Școala Pedagogică din Timișoara (1949-1953). La absolvire, nu se angajează învățător, ci redactor la revista „Scrisul bănățean" din Timișoara, mai ales că debutase, elev fiind, mai întâi în „Cravata roșie" și, tot în 1952, în „Scrisul bănățean". Publică, apoi, în „Iașul literar" (unde era redactor Horia Zilieru, căruia îi și dedică o poezie, dar și invers, cei doi publicând, „la schimb", în aceste două reviste), în „Tribuna", „Drapelul roșu", „Gazeta literară", „Viața românească" ș.a.

Absolvă târziu, în 1968, Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara, în anul următor fiind ales secretar al Asociației Scriitorilor din Timișoara (până în 1990). Prin Decretul nr. 138, din 20 aprilie 1971, al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Anghel Dumbrăveanu primește de la Nicolae Ceaușescu „Ordinul Meritul Cultural" clasa a V-a, „pentru merite deosebite în opera de construire a socialismului, cu prilejul aniversării a 50 de ani de la constituirea Partidului Comunist Român". Călătorește mult peste hotare (Iugoslavia, îndeosebi, dar și în S.U.A., U.R.S.S., Cuba, Grecia, Italia ș.a.), însemnările sale de călătorie fiind publicate în volumul „Chemarea mărilor", din 1976. Între 1972 și 1990 este membru în Consiliul de conducere al U.S.R., primind în două rânduri premiul Uniunii și publicând ediții bilinve (germană, engleză) ale unor cărți de versuri. După 1990, pierde postul de redactor-șef adjunct al revistei „Orizont", dar este „recuperat" de Andrei Pleșu, care-l numește director în Ministerul Culturii. Conduce, o vreme, revista „Rostirea românească". Moare la 12 mai 2013, uitat de noile istorii literare...

Dar să ne întoarcem la anii tinereții, ani de formare, de avânt revoluționar, de afirmare, dar și de păcate. La 24 de ani era deja remarcat de corifeii proletcultismului. Mihai Gafița îl publică în volumul colectiv „Sub semnul revoluției. 30 de tineri poeți", alături de Ana Blandiana, Cezar Baltag, Constanța Buzea, Ilie Constantin, Nichita Stănescu ș.a. Versurile din „Activistul de partid" sunt grăitoare, nu merită vreun efort hermeneutic: „Când trec pe-aici, seara, îmi place să-ntârzii,/Numai cu câmpul/Și cu-aceste fântâni, întinse spre cer/Să bea apa înstelată a nopții,/Pentru că-n holdele-acestea-nfrățite/Am semănat și eu un grăunte de aur:/Cuvântul Partidului".

Încurajat, Anghel Dumbrăveanu continuă să semene asemenea „grăunte de aur", cuvintele Partidului. În „Scrisul bănățean" publică, în 1958, poeziile „Șantier" (numărul pe septembrie) și „Sudorul" (decembrie). În revista la care lucra, în martie 1959, se aniversează „Un deceniu de la istorica rezoluție din 3-5 martie 1949". Pentru cititorii tineri, să spunem că această „istorică rezoluție" se referea la colectivizarea forțată a agriculturii. Dumbrăveanu publică poeziile „Brigadierul" și „Sfatul colectiviștilor". Îl regăsim cu versuri în „Gazeta literară" (nr. 24, 9 iunie 1960). Alăturat, Matei Călinescu, în articolul său „Actualitatea și poezia tinerilor", arată: „Mai toți fac parte dintr-o generație care s-a bucurat din plin de avantajele pe care noua orânduire socialistă le-a creat scriitorilor". După Gafița, iată-l și pe Matei Călinescu vorbind de noua generație! Un măgulitor portret „Anghel Dumbrăveanu" publică Nicolae Ciobanu în „Gazeta literară" (nr. 47/1960).

Dar era greu să scrii versuri bune, originale, pe cele câteva teme îngăduite de Partid. Dumbrăveanu plusează, exagerează, dar nu toți criticii pot fi păcăliți. Astfel, George Munteanu, în articolul „Lirica și eroul ei" (revista „Contemporanul", nr. 48, 25 noiembrie 1960), îl înțeapă pe poetul timișorean: „Cam o aceeași dilatare a proporțiilor vădește și o poezie de Anghel Dumbrăveanu, apărută în «Scrisul bănățean», nr. 9/1960, unde-i vorba despre petroliștii care trec dimineața spre șut, «Rupând cu umerii lați cortinele ploii opace». S-ar zice că unele dintre actualele poezii închinate construcției socialiste sunt populate de ortacii lui Harap Alb, și nu de muncitorii noștri".

În curând, este rândul lui Eugen Simion să-l critice, mai cu blândețe, în stilul caracteristic, în studiul „Stiluri și tendințe în poezia tinerilor" („Gazeta literară", nr. 51, 15 decembrie 1960). Tânărul critic, după ce arată, corect, că noua generație tânără a pășit în literatură „pe sub curcubeul poetic al lui Nicolae Labiș", după ce-i și numește, în ordine, pe Cezar Baltag, Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Florența Albu, Nicolae Stoian, Ilie Constantin, Miron Scorobete și Mihai Negulescu („tineri care au îmbogățit în ultimii ani rândurile poeziei combatante", salută Eugen Simion realismul socialist), întârzie și asupra lui Anghel Dumbrăveanu. Un poet „în genere fecund, și care are o creație apropiată de spiritul epocii noastre, nu numai prin tematica abordată (...), dar este mult prea simplist a spune: «Suntem tineri și crengile viselor noastre/Au mai mulți muguri viguroși decât flori»". Combatant, dar și talentat, cere Simion...

Redactor de revistă, Dumbrăveanu știe ce merge la sigur. Dacă e greu să descrii munca unui miner sau a unui țăran, e mai simplu să scrii și să tot scrii despre Lenin. În aprilie 1961, revista „Viața romînească" acordă spații ample pentru a marca „91 de ani de la nașterea lui Lenin" (se serba anual, 80, 90, 91, 92 etc., noroc că Stalin fusese pus la index între timp). Dumbrăveanu publică poezia „Razliv". Și Horia Zilieru abordase subiectul. Oare ce o fi făcut Lenin la Razliv, în afară de pregătirea revoluției bolșevice? Gândea profund, avea parte numai de nopți albe. „Într-o astfel de noapte s-a retras Lenin pe-o stradă îngustă,/Spre apele și pădurile tăcute de la Razliv./L-au sărutat vânturile mării, iar noaptea albă/ i s-a răsfrânt feeric în inimă/Și trecătorul cu mers agitat a zâmbit visător câteva clipe".

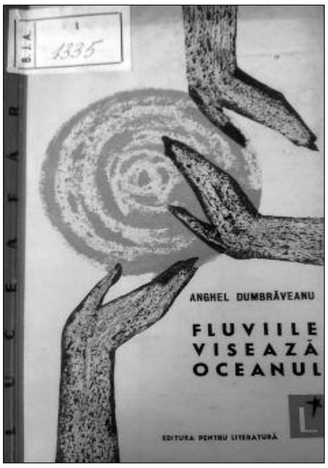
La sfârșitul anului 1961, apare în librării, în colecția „Luceafărul", volumul „Fluviile visează oceanul", al lui Anghel Dumbrăveanu, prefațat chiar de Ion Bănuță, inițiatorul colecției tinerilor poeți și prozatori ai vremii. Poeții cei tineri, acești „soldați devotați și destoinici în marea bătălie pentru fericirea poporului, pentru construirea socialismului", sunt numiți „luceferi" („de la

numele colecţiei în care cei mai buni dintre ei îşi publică prima carte”). Între ei, Anghel Dumbrăveanu, „un talent real, cu multă sensibilitate, risipind cu generozitate imagini artistice noi (şi nu arareori sclipitoare), dovedind o maturitate puţin obişnuită la vârsta debutului”. Spre a dovedi cele spuse, prefaţatorul citează, ca un făcut, tocmai din poeziile, numeroase, închinate construirii socialismului. Un citat: „Un cântec care să cuprindă toate vocile pământului meu/Într-o laudă unanimă, puternică,/Înălţată acelei forţe care dă sens avântului nostru -/Partidului” (poezia „Dăruire”).

Şi totuşi... Ca director de editură, care citise tone de maculatură proletcultistă, Bănuţă caută să şi îndrume, ba chiar atenţionează: „de ar fi să semnalăm o limită în prag de carte, am atrage poetului atenţia asupra limbajului folosit, uneori exterior şi contorsionat, ca în clişeul acesta: «Am despletit, prin strate mari, sinuoase-artere/Şi-un cer îngust în bezna toridă am creat./Sparg muşchii mei tăcerea pietrificată-n ere/Şi visteria curge în sus, în râu forţat.»” („Miner”). O critică, totuşi, constructivă, Ion Bănuţă sperând, în final, că o să aibă „bucuria ca salutul meu emoţionat de astăzi să se repete fără nici o rezervă cu prilejul viitoarei cărţi”.

Volumul cuprinde un enorm balast proletcultist – poezii precum „Dăruire”, „Vitraliu” (poem nevinovat, dar în care Dumbrăveanu aruncă un vers potrivit ca nuca-n perete: „Şi vom atârna sub poliţa cu cărţile lui Lenin”), „Primul cosmonaut. Lui Iuri Alexeevici Gagarin”, „Confluenţă”, „Cântec de august”, „Fluviile visează oceanele”, „Martie”, „Cântec în celula Doftanei”, „Nocturnă timişoreană”, „Seara în pustă” („Colectiviştii au plecat

de mult cu rutierele-n sat /Nu mai cad, frânţi de trudă, lângă plug, până spre ziuă”), „Anotimp” („Şi trec, plin de cântece, o dată cu voi,/În fluviile largi, înaintând spre Comună”), „Orizontul albastru”, bietul poem incriminat de Bănuţă, „Miner”, „Întâmpinarea soarelui” („cu gestul lui Lenin vorbind mulţimilor”), „Nopţile albe” (tot despre Lenin), „În camera lui Lenin” („lângă patul de campanie în care dormea Lenin la Smolnîi”, ştie poetul), „Razliv” (iar despre Lenin!!!), „Cântec nostalgic pentru Leningrad” ori „Vitraliu din Riga”.

Cartea e repede şi pozitiv recenzată de critica literară. Ce mai, eveniment literar! Cine mai publicase o carte cu cinci poezii dedicate lui Lenin?! Tonul îl dă Paul Georgescu, în „Gazeta literară” (nr. 1, ianuarie 1962). Urmează Mircea Tomuş, în revista „Steaua” (ianuarie 1962), D. Cesereanu, în „Tribuna” (februarie 1962) şi „Scînteia tineretului” (din 14 februarie 1962), care salută volumul de debut al lui Anghel Dumbrăveanu ca fiind „un elogiu adus Uniunii Sovietice – ţara lui Lenin şi a constructorilor comunismului”. În „Contemporanul”, la rubrica sa de cronicar literar, este rândul lui Nicolae Manolescu să-l proclame un bun poet (în nr. 11/16 martie 1962). Peste ani, în 2001, în volumul 1, „Poezia”, din „Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu”, ilustrul critic nu va reţine această cronică şi nici nu va pomeni de Dumbrăveanu. Dar atunci, în 1962, toţi ridică pălăria în faţa volumului prim de care vorbim. Şi aprigul Ion Oarcăşu o face, în „Gazeta literară” (nr. 11/15 martie 1962), şi Eugen Simion, în „Viaţa romînească” (nr. 7/iulie 1962), în articolul „Poezia de inspiraţie rurală”. Ca o consacrare, ziarul „Scînteia” îi publică, la 15 decembrie 1962, poezia „Sfatul colectiviştilor”.

Pe cai mari, la 24-25 noiembrie 1962, Anghel Dumbrăveanu conferenţiază la Consfătuirea cercurilor literare din regiunile Banat, Hunedoara şi Oltenia de la Lipova, alături de Al. Jebeleanu şi Al. Ivan Ghilia (mai participă la discuţii Şerban Foarţă, Sorin Titel, Tiberiu Utan, Marcel Breslaşu, Ion Brad ş.a.). Un eveniment salutat de Mihai Novicov, care-l remarcă pe Anghel Dumbrăveanu („Gazeta literară”, 23 mai 1963). Urmează un alt colocviu clarificator, organizat de filiala Timişoara a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., în primăvara lui 1963, comentat în „Scrisul bănăţean” (nr. 7/iulie 1963). La 10 octombrie acel an, îl regăsim pe Dumbrăveanu în „Gazeta literară”, cu poezia „Caucaz” (deh, prietenia cu U.R.S.S.!), din care cităm: „O, munţi de legendă,/închipuirea mea v-a creat!// ...O, ţară a legendelor adevărate!”.

Ţinând cont de contribuţia sa la „dezvoltarea literaturii realist-socialiste din ţara noastră”, redacţia revistei „Scrisul bănăţean” – formată din Al. Jebeleanu, Ion Arieşanu, Anghel Dumbrăveanu, N. Ciobanu şi Andrei A. Lillin – decide ca din ianuarie 1964 aceasta să poarte numele de „Orizont”. Fapt salutat de „Scînteia”, schimbarea fiind una „potrivit exigenţelor de azi ale partidului şi poporului”. Un an în care despre Anghel Dumbrăveanu se mai exprimă, laudativ, Lucian Raicu, Mircea Tomuş şi Paul Georgescu, toţi punându-l alături de Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ilie Constantin ori Florin Mugur. Este şi anul în care publică al doilea volum de versuri, „Pământul şi fructele”.

Este un volum puţin mai respirabil, dar din care nu lipsesc poeziile patriotarde, pe linia de partid - „Poem tânăr”, „Cor de bărbaţi”, „Stea. Lui Horia Zilieru”, „Chemare”, „Treaptă”, „Poem despre muncitori”, „Sfatul colectiviştilor. Lui Filimon Sîrbu”, „Sîntem expresia entuziasmului”. Sau cu inevitabilul Lenin. În „Cântec pe Neva”, poetul vede şi aude cum: „În Gara Finlandei/Lenin vorbeşte despre pace/Şi despre comunism,/Şi vulturii cuvintelor lui/Se rotesc peste lume...”. Fireşte, în volumele viitoare (vreo 50 la număr!), Anghel Dumbrăveanu va avea parte de propria sa „Schimbare la faţă”, dar nu se va mai bucura de gloria din tinereţe.

Treptat, este uitat. „Dicţionarul esenţial al scriitorilor români” (coordonat de Mircea Zaciu, Marian Papahagi şi Aurel Sasu, 2000) nu-l prezintă. Nici Alex Ştefănescu nu o face în „Istoria literaturii române contemporane. 1941-2000” (2005). Nici Marin Mincu, în a sa „O panoramă a poeziei româneşti din secolul al XX-lea” (2007). Nicolae Manolescu, în „Istoria critică a literaturii române” (2008, 2019), îl „uită”, nu-l menţionează nici la „Autori de dicţionar”, cum sunt, la pg. 1396, alţi colegi de generaţie, precum Florenţa Albu, Ilie Constantin, Ovidiu Genaru, Grigore Hagiu, Gabriela Melinescu... Îl găsim prezentat pe Anghel Dumbrăveanu doar în „Dicţionarul general al literaturii române” (2004) şi în volumul „Lecturi” (Editura „Calende”, 2001), de Mircea Bârsilă. Poetul şi criticul piteştean Mircea Bârsilă, vorbind de volumele de maturitate ale lui Dumbrăveanu, scrie: „Provocată de îngemănarea celor două planuri (realitatea şi utopia), vitalitatea poetului frizează, uneori, în frenezia ei, păgânismul (nu este vorba nicidecum de hedonism); se împlineşte, deopotrivă, ca măsură a bucuriei de a fi şi ca datorie faţă de realitate”. Gusturile nu se dispută. Dar pe Dumbrăveanu, Lenin l-a propulsat, Lenin l-a tras în adâncuri...

Jean DUMITRAŞCU

* Acest text aduce noi argumente la textul „Anghel Dumbrăveanu - Ordinul Meritul Cultural pentru merite deosebite în opera de construire a socialismului”, apărut în „Cafeneaua literară” nr. 10/224 din 2021.

Câștigătorii Concursului Naţional de Poezie de Dragoste „Leoaică tânără, iubirea...”,
Ediţia a XXII-a, 3 mai – 24 iunie 2022*

Premiul I: CAMELIA ROGOJINARU

Craiova, elevă la Liceul Teoretic „Henri Coandă”, clasa a XII-a.

Primul sărut

Buzele întredeschise ale răsăritului
Au dezvelit lumina și inocenţa
ce m-au ridicat cu o treaptă mai sus.
Mușcam cu dinţii din soare
și roiuri de fluturi călătoreau spre plus infinit
cu viteza luminii.
Deasupra trupului meu
se răzvrăteau păsările deznădejdii.
Plăcerea și frica se uniseră într-un cerc vicios
desenând urmele pașilor unui nou drum.
Pe brâul cerului arzând
se instalase iubirea.
Pe coapse șuierau vânturi sahariene,
vorbindu-mi despre iubire.
Genunchii uniseră plaja cu valul
într-o cununie eternă.
Și dincolo de orizontul ce desparte adevărul de minciună
ne-am regăsit.

Grădina iubirii

Vino, iubito, să călătorim
pe serpentinele necunoscutului,
căutând să culegem săruturi de pe
marginea timpului!
Cumpăna buzelor mușcă din
necuvintele noastre,
transformându-le în iubire.
Jadul ochilor tăi
a risipit soarele, iar tu
l-ai pus în podul palmei
și mi l-ai dăruit.
Cutremuraţi, genunchii caută echilibrul,
sprijinind sânul drept.
Tac și aștept.
Un labirint de speranţe ne fură pașii,
și luna în căldarea celor doi prunci
își plânge singurătatea,
privindu-ne sfioasă.
Teiul în floare
ninge aur pe tâmplele noastre,
înmiresmând dragostea.

Premiul al II-lea: LIVIU MIHAI ȘIMO

București, elev, clasa a XII-a la Liceul Teoretic Bulgar „Hristo Botev”.

Vers gri

Eram atât de mândru stând atunci în frig,
obrajii tăi duceau lumina-n becuri,
și puteam, cu mâna, zarea să ne-o sting,
și-ntre inimi să nu mai stea nici pieptul.
Îţi adoram lasciv inima ta vie,
tânjind mereu la îngrozitor și sincer,
erai femeia de scrum și vijelie
și-ţi legănai pe zâmbete un înger.
Părea că orice depărtare vei privi
o să-i ucizi tu zgomotul în gene,
lăsând în urma lui, de unde ar veni,
o muzică-ntregită cu mistere.
Voiam cu privirea-n ochii mei să vii
și te iubeam strivindu-mă-n dileme.

* * *

te-aş fi putut iubi deplin
dar lumea ta nu mă încape
prefă distanța noastră în imn
cu splendoarea ce-o străbate
lascivitatea plină de venin
s-o laşi tăcerii cangrenate
eşti femeia miruită-n spin
iluminată de păcate

Premiul al III-lea: ILINCA ZMĂU

Elevă în clasa a X-a la Colegiul Național „Petru Rareș”, Suceava. Face parte din Casa de poezie „Light of ink” Suceava, condusă de către profesorul Gheorghe Cîrstian.

Existență oarbă

uneori mă cuprinde emoţia și uit că
n-ar trebui să fiu latura ta sensibilă

ţi-am spus asta cu orice ocazie ivită
de fiecare dată pierzându-mi lacrimile
printre degetele tale firave
m-ai ascultat mereu o faci
mi-ai zis că totul va fi bine mereu o faci

nu vreau să dispari sub minciuni
nici tu nu vrei să te ascunzi
dar ne e frică
mai mult de noi decât de cei din jur
chiar dacă tot ei ne-au învățat
să urâm ceea ce
suntem

în mintea mea se aude clar același
gând problematic ce te macină și pe tine
îmi oprește respirația pentru o secundă
îmi îngreunează inima

mă face să mă frământ
nu am voie să fiu.

Realism de duzină

În loc să alunec printre idei
ţin în palmă gânduri de nămol
se încolăcesc pe degete
îmi intră în sânge
curg prin vene

cine n-ar plânge
văzând cum se împletește cu solul
cum clipește și vede viaţa
cu ochi de marmură

falsa idee a originalităţii este deja
o realitate curbată
în faţa căreia mă înclin
cu indiferenţă
mi-am pierdut esenţa.

Menţiune: GHEORGHE VARGANICI

Fălticeni, 32 de ani.

Eros palid

Bântuie vântul
prin noaptea-nghețată
Şi biciul lui iute loveşte în geam.
Stelele-s negre și luna e moartă
Şi somnul se scurge din perna mea spartă,
Cu ochii privind la a cerului hartă
Nici gânduri nu am.

Zboară strigoii pe-aripi de furtună
Cântând împreună cu vântul turbat
Cântec de jale ce-n oase răsună.
În camera rece un demon și-adună
Alb trup de femeie din raze de lună
Şi-mi cade în pat.

Palide palme de piept mi se-agaţă
Şi corpul o cere c-un geamăt tăcut.
Dintr-un surâs și-o mişcare-ndrăzneaţă
Îmi stinge sărutul în buze de gheaţă,
Mlădie și albă mi-apare în faţă,
Un înger căzut.

Sânii ei reci vor în palme să-mi moară
În timp ce din șolduri ea mişcă mereu
Dulce le-nalţă şi iar le coboară,
Vrea inima parcă să-mi scoată afară,
Se mişcă mai iute, c-un rânjet de fiară
Şi corpul mi-e greu...

Tuul liric

Îngăduie strofei să intre, iubito,
Demult ne cunoaştem şi-aşteaptă demult.
Destul am vânat pagini albe cu tine,
Vezi, strofa-mi şopteşte, iar eu vreau s-ascult.

Rămâi în tăcere cât dânsa vorbeşte
S-aud vechiul glas plin de negru și ploi,
Şi crud, ca furtuna ce mângâie zarea,
Să scriu poezia uitării de noi.

Ştiam c-ai să pleci de la prima măsură,
Ştiai c-am s-aştept mult prea mult să-ntârzii.
Te-am scris neştiind cine eşti, căci iubirea
Ţi-am dat-o când încă speram c-ai să vii.

Acum îţi mai dau doar o strofă, iubito,
Pribeag epitaf pe-un mormânt fără rost.
Destul mi-ai umplut cu speranţe pustiul,
Oglindă iubirii ce încă n-a fost.

Menţiune: CLAUDIU-LIVIU ONIȘOARĂ

Bucureşti, masterand Facultatea de Litere, Universitatea Craiova, 27 de ani.

Melancolie

Chemările tale sunt nerostite
tăceri fără ecou în idila apei cu uscatul

pierd şirul clipelor sau ele se zbat
să scape cât mai repede strânsorii
eliberând anticamera urmărilor

în ajun de vremuri mai limpezi
îţi mângâi chipul de nerecunoscut
şi mă bucur de trecutul lui

Copac cu pletele tăiate

În lumea asta unde totul se transformă în sicriu
parcă ceva mai dăinuie când la ultima tornadă
ruptă din piept ca răcnetul unui fanatic
mai zboară din acoperişurile gri
revăd în stelele din ochii tăi
ceva din timpuri imemoriale
mi-aş fi dorit să nu vorbesc cu o rămășiță
un copac cu pletele tăiate, scurs de scânduri
lumea asta e împânzită de clone
de când te ştiam şi nu te mai ştiu
s-a împuţinat sarea din mare
pierderea e uriaşă: nu e vorba numai de iubirea mea
anatema e o iluzie, să ştii
cu încă un şanţ pe chip şi două pe suflet
am să încropesc o nouă iubire
să stea de veghe celei vechi
să o ceară din nou la suprafaţă
transfigurată în ghiocei

* Festivitatea de decernare a premiilor a avut loc vineri, 24 iunie, la Centrul Cultural Pitești. Juriul a fost format din scriitorii Virgil Diaconu, preşedinte, Liliana Rus şi Lucian Costache, membri.

A trăi, a mărturisi

„Sunt, poate, broscuţa râioasă, însă fermecată, şi nu aş vrea să renunţ la niciuna dintre *pieile* mele. Toate fac parte din mine, sunt ale mele, martore ale întâmplărilor din viaţa mea şi toate sunt pregătite pentru întâlnirea cu destinul – lumina ultimei revelaţii. Spre acea lumină aspiră însetat sufletul meu...“ – mărturiseşte scriitoarea **Ana Dobre-Pelin** în cuvântul autorului, care însoţeşte cartea sa de proză scurtă, **Secretele Otiliei**, apărută la *Editura Hoffman*, în 2019.

Un spectacol al lumii prin care trecem („lumea pe care o ducem cu noi“), dar şi al fanteziei autoarei, se desfăşoară în cele treisprezece povestiri care alcătuiesc cartea *Secretele Otiliei*. Personaje cu destine individualizate, cu aspiraţii, neputinţe şi mistere sunt conturate în compoziţii care vin pe firul rememorărilor şi al impresiilor puternice care au lăsat urme în adâncul sufletului.

Experienţe tulburătoare (ca aceea a maternităţii, din povestirea *Căprioara din vis*, sau a scurtei şi dureroasei treceri prin viaţă a protagonistei din *Secretele Otiliei*), căutarea sensului existenţei, momente enigmatice, straturi de realitate şi ficţiune dublate de fascinaţia livrescă, într-un discurs compoziţional bine definit, descoperă o bogăţie de trăiri şi dialoguri lăuntrice. Sunt creionate personaje puternice, cu vârstele şi contextele vieţii lor, într-o permanentă nevoie de cunoaştere şi autocunoaştere, de revalorificare a resurselor sufleteşti, de păstrare a clipelor strălucitoare din vremuri cu adevărat generoase.

Referinţele culturale şi un limbaj pe alocuri cu accente eseistice sunt ingrediente sugestive în ilustrarea ideilor din acest volum. Personaje livreşti, precum cele din povestirea *Incognito*, se vor eliberate din cărţile de origine (*Levantul* lui Cărtărescu, basmele lui Andersen, Pirandello), cerând imperios o a doua lor naştere.

A trăi pentru a-ţi povesti viaţa (Márquez), ori a trăi pentru a povesti viaţa celor de lângă noi, a celor alături de care petrecem o mare parte din timpul nostru, împărţind bucuriile, dezamăgirile, secretele, pierderile, înseamnă un fel de privire la distanţă, acolo unde rădăcinile înapoiază lujeri pe firul transparent al povestirilor. Amintirile sunt scoase la iveală ca şi cum totul s-ar fi petrecut în timpul prezent. În această cheie am citit povestirea care dă şi titlul volumului, *Secretele Otiliei*, în care irealei şi enigmaticei Otilii a lui George Călinescu îi este opus portretul Otiliei celei pline de secrete, ale cărei răni dobândite în scurta sa viaţă au rămas neşterse:

„Când a murit Otilia, ceva s-a prăbuşit în sufletul meu pentru totdeauna. Cred că atunci mi s-a sfârşit copilăria. Era ceva, simţeam cu acuitate, ce nu mai puteam reface. Era singura cu care puteam coborî în abisurile mele şi într-ale ei. Ne reflectam fiecare în oglinda sufletului celeilalte. Ea s-a prăbuşit în abisurile ei. Acolo a rămas. Doar cuvântul o mai poate însufleţi. Povestea care restituie o viaţă. Nu mă mai preocupă sensul. Aş vrea ca Otilia să continue să trăiască o viaţă aşa cum cred că ar fi meritat. Ne căutam drumul. Dar drumurile au rămas paralele, cu toate misterele nerezolvate, neînţelese.“

Rămân întrebările şi strigătul mut al unui destin zbuciumat, plin de mister, o amprentă apăsată în memoria cititorului.

Între cer şi pământ, pădurea

Patru povestiri scrise de-a lungul timpului de poetul **Valentin Predescu**, dintre care două publicate în revista *Luceafărul* (1969 şi 1991), au fost adunate de autor în volumul

Un străin în dunga lumii, apărut de curând la *Editura Tracus Arte*.

Textele reunite în această carte au în arhitectura lor minuţioasă o ţesătură comună: mirifica lume a pădurii, acea „odihnă între cer şi pământ“, planeta verde căreia copilul şi sihastrul îi cunosc toate rosturile.

Sunt evocate întâmplări neobişnuite, sunt derulate momente pline de emoţie şi ingenuitate (mai ales în povestirea *Moartea puiului de şarpe*), momente de tensiune (în *Păcatul* şi *Perpetuum mobile*), imagini dinamice alternează cu surprinzătoare exerciţii de introspecţie, vulnerabilităţi profund umane sunt dezvelite în răspăr cu cerinţele unei comunităţi „atotştiutoare“.

În copilăria cu rădăcini rurale a secolului trecut, prea puţine visuri aveau şansa să se împlinească. Dar cenuşiului istoriei, copilul, protagonistul primelor trei povestiri, îi opune verdele neasemuit al pădurii, încrederea în forţele sale fizice şi în priceperea cu care explorează locuri nebănuite, un ritm al vieţii pe care nu îl poate înţelege decât cel ce trăieşte acolo, cu muşchiul verde şi bătătoritele poteci, hrănindu-se cu energia binefăcătoare a „văilor cosmice“, cu lumina dimineţilor şi a apusurilor: „el a fost plămădit după o lume a lui şi acesteia îi trebuie veşnic lăsat.“.

Copilul ştie doar să trăiască miracolul şi nu să îl explice. Impulsurile şi felul în care încearcă să-şi valideze faptele, a căror însemnătate nu o cunoaşte îndeajuns, neîncrederea în verdictele date de adulţi, puţin justificate, cu argumente greu de înţeles, îi descoperă deruta în faţa vieţii şi vulnerabilitatea:

„Şi tot mocnit îşi continuă plânsul, şi tot mai mult se strânse, ca şi cum şi-ar fi aşteptat o lovitură, şi pentru ca această lovitură să fie cât mai puţin dureroasă îşi muşcă până la sânge rotulele genunchilor.“

În alt registru, dar în aceeaşi ramă, se desfăşoară povestea sihastrului (*Perpetuum mobile*), pe care autorul o dezvoltă printr-o succesiune de tablouri şi stări contradictorii, de la încredere, forţă, speranţă, până la rigiditate, ignoranţă şi abandon.

Pe lângă componenta psihologică am remarcat aerul fantastic al povestirilor, ţâşnit parcă din inima de lemn a copacilor.

Copilăria, viaţa, moartea, însingurarea, relaţia cu divinitatea, confruntarea cu timpul sunt teme care se adaugă celor amintite mai sus, ele deschizând calea unor reflecţii asupra naturii umane, a limitelor şi a infinitelor ei ipostaze în raport cu lumea.

Liliana RUS

Florin (file de poveste)... din „viaţa de lacrimă”

Arthur Rubinstein spunea: „Am descoperit că dacă iubeşti viaţa, şi viaţa te va iubi pe tine”, iar poetul **Florin Dochia** este un incurabil îndrăgostit de viaţă, de frumosul ce răsare şi tresaltă în ea. Înzestrat cu un imens foc al creaţiei, autorul volumului de poeme „**Vivarium 21**” (apărut în 2022, în Colecţia „Scripta manent” a Editurii „Detectiv literar” din Bucureşti) face un tur de forţă prin viaţă, prin propria-i viaţă, făcându-ne părtaşi la multe dintre aspectele ei, îndemnând către un „Nosce te ipsum!”, la o introspecţie. Un bun cunoscător al vieţii, un orfevrier al cuvântului, Florin Dochia surprinde de fiecare dată în scrierile sale prin înţelepciunea, siguranţa şi frumuseţea cuvântului („Oamenii spun, arată şi oferă ceea ce au în suflete” – Irina Binder). Iar sufletul lui este un ocean de frumos, pe care nu se sfieşte să-l prezinte lumii în toată splendoarea lui.

Dacă poposim întâi asupra titlului, gândul poate să perceapă diferit ideea de „vivarium” (cuvânt latin ce înseamnă un loc în care micile animale vii sunt ţinute şi crescute în timp ce încearcă să-şi reconstituie mediul natural sau biotopul, o rezervaţie): loc, însă mai ales trăiri ale omului („vivre”, în franceză – a trăi). Ataşarea numărului 21 la substantivul respectiv are valoare simbolică, deoarece 21 este numărul integrării, al asimilării, al adaptării, iar în practica spirituală, terapeutică, psihologică, numărul 21 este considerat un punct de reper. În numerologie, suma rezultată din 2 şi 1 reprezintă Trinitatea – Tatăl, Fiul, Duhul Sfânt, acest lucru însemnând că suntem protejaţi, prin faptele, gândurile pe care le avem.

Ca de fiecare dată, poetul pregăteşte cititorul pentru greutatea scriiturii sale. La Florin Dochia nimic nu este întâmplător, totul este gândit şi şlefuit, astfel ca diamantul pe care îl dă privirilor să se potrivească cu montura sufletului.

Volumul începe într-o notă pesimistă („Vine o clipă când nu mai am dorinţe” – *Nicio surpriză*), care se impune pe parcursul monologului liric, amprentând fiecare poem. Ideea poetică a încarcerării în ceva („cutie de pantofi”, „cutie de tablă”, „borcan de sticlă”, „colivie”) simbolizează constrângerile de orice natură care însoţesc un om pe parcursul vieţuirii sale. Singura scăpare este să laşi deschisă doar „fereastra vederii”, să ai aripile, sufletul şi mintea deschise... Înotând în apele tulburi ale existenţei terestre, iubirea e singura şansă de evadare din noianul acestora („Doar plutirea de mână cu tine ar putea fi o tentaţie, o visare”), chiar dacă sfârşitul ineluctabil poate apărea oricând („S-a făcut deja mâine. Căderea începe.”).

„Filele de poveste” de viaţă ale poetului sunt frumos construite, oarecum sferoidal, circular, pornite dintr-un „trecut” care „nu se sfârşeşte niciodată”, mergând către un viitor prezent al clipei. Între aceste coordonate temporale, singura constantă este doar iubirea („Aici intervine strălucirea blândă a pielii tale catifelate, pe care numai eu sunt primit să o văd, să o ating, să o binecuvântez.”), minunatul sentiment care dă puterea de a trăi în viaţă şi de a vieţui în trăire, de altfel coordonata fundamentală a omului şi artistului Florin Dochia.

Uzitând de nenumărate simboluri, poetul creează imagini forţă, aşezându-le cuminte în poeme proteice, oferind un adevărat spectacol de frumuseţe şi înţelepciune. Astfel că, deşi are accente pesimiste, dintre acestea răzbate firesc speranţa, nădejdea aceea pe care oamenii o culcuşesc în sufletul lor. Un simbol al speranţei în dragoste (dar şi al vegherii, al făgăduinţei, vizând favoarea, aprobarea divină, semn al frumuseţii feminine, fortitudinii la necaz) îl reprezintă migdalul („Ce puteţi spune despre Dumnezeu, ne-au întrebat, într-un final. Şi am înflorit migdalul.” – trimitere evidentă la *Raportul*... lui Nikos Kazantzakis), pe care îndrăgostiţii, pe post de Dumnezeu, au capacitatea de a-l învieţui, de a-l „înflori”. Iubind, capeţi puteri divine, pentru că „Dumnezeu este iubire” (Sfântul Apostol Ioan).

Sinonim cu Iubirea, deci şi cu Dumnezeu („La început a fost cuvântul şi cuvântul era la Dumnezeu / Adică la mine / Eu am luat cuvântul / L-am întrebat ce să vă spun / A zis să vă spun orice că oricum nu mă ascultaţi / Şi dacă mă ascultaţi nu mă pricepeţi / Şi dacă pricepeţi nu folosiţi la nimic / Şi dacă folosiţi nu câştigaţi ceva / Şi dacă totuşi câştigaţi ceva pierdeţi altceva / Nu poţi avea totul dar totul te poate avea pe tine / Aşa a zis Dumnezeu / Aşadar pentru că am luat cuvântul voi tăcea / Elocvent, desigur.” – *Conferinţă*), cu care se identifică (prin puterea Creaţiei), poetul arde în focul său lăuntric, împrăştiind lumină, căldură, ardoare („Nu există forţă mai frumoasă decât forţa flăcării focului. Nici chiar tu, iubito, nu poţi arde atât de intens în clipa extazului.” – *Interstelar*).

Într-un clinchet, sunet de viaţă, un „*Interfon*” („Bună dimineaţa. Am venit să locuiesc în frumuseţea ta. / ... / Am şi un buchet de mărgăritar. Cred că mă vei primi. Din amăgire vine bucuria ştiu asta din copilărie când credeam că dacă mă fac mare voi fi fericit.”) este obiectul care anunţă forţa iubirii, puterea ei covârşitoare

(mai ales asupra frumuseţii femeii). Iubirea împărtăşită, reîntregirea sferei de yin şi yang este motorul care porneşte viaţa („Dacă n-ai văzut încă o femeie care iubeşte, atunci n-ai văzut niciodată o femeie frumoasă." – zicea Camil Petrescu), poetul făcându-şi casă din fericirea femeii devenite frumoase tocmai datorită iubirii lui, acel „buchet de mărgăritar" fiind simbolul dragostei pure, al fericirii îndrăgostiţilor, dar şi al logodnei.

Conştient de dualitatea demon – înger creator a fiinţei („monstrul din mine", „pasărea mea albastră care în mine cuib ţi-ai făcut"), creatorul de frumos („Scriu poezii foarte frumoase." – *Luminile rampei*) este liantul terestrului cu divinul, chiar dacă încercările lui sisifice nu au (la unii) efectul scontat („Între timp, ah, între timp, lumii îi pare că merge înainte, nu priveşte înapoi, morţii se alătură morţilor, viii se adună şi se despart, e o viermuială continuă, un du-te-vino încâlcit, ocolind mereu inevitabilul, capătul, rostul final." – *Poveste de viaţă*).

Într-o lume schiloadă de sentimente şi nătângă („Observi că lumea nu ştie nimic despre sine dar trăieşte cu iluzia că le ştie pe toate. Ea urmează neabătut calea prăpastiei ca şi cum ar urca mândră muntele." – *Din curtea lui Arthur*), cu greu poate răzbate lumina poetului (un laitmotiv aproape omniprezent): „Lumina are mereu termen redus bezna are termen nelimitat...", „Bezna te ia întotdeauna pe nepregătite..." – *Fără sens*), căruia nu-i rămâne (uneori) decât proiecţia unui vis de iubire („Fii tu pală de vânt iubito fii briză fii furtună chiar şi vino să privim departele de la fereastra mansardei. – *Luminile rampei*).

Ideea pierderii sinelui („Lumea ca un poliedru de oglinzi / O locuire aş fi / O includere" – *Simulare*) într-o lume de oglinzi (simbol al înţelepciunii şi autocunoaşterii, al imaginaţiei, gândirii, amintirilor subconştiente, al multiplicităţii sufletului, al contemplaţiei spirituale, al *gnosis*-ului, dar şi al vanităţii şi autoadmiraţiei excesive) pare să conveargă înspre decesul speranţei („e ţărmul fără marea care-am fost"), singura salvare ar fi respiraţia iubirii, a cuvântului care ar putea schimba totul („O respiraţie ar fi de-ajuns / Doar una / O respiraţie scurtă").

Trăirile, frământările poetului sunt cele omeneşti, fireşti, dublate însă de durerile prometeice ale celui care creează, de incertitudini, uneori, sau de platitudini ale lumii meschine, deasupra cărora planează irecuzabilul „fluture negru" („Deasupra naturii umane zboară un fluture negru / El este nemuritor" – *Instanţa morală*), căci „deopotrivă-i stăpâneşte raza ta şi geniul morţii" („Scrisoarea I", M. Eminescu).

Venirea pe lume a omului este un act fără de vrere. O dată ieşit din lumea „amniotică", copilul este nevoit să se adapteze vieţii extrauterine („Mi-au rămas obiceiul de a bea doi litri de apă pe zi şi dragostea pentru râuri lacuri mări şi ploile de vară" – *Nu a fost să fie*).

Jonglând cu simbolurile luminii, întunericului („E o obsesie de care nu scap una cu lumina şi întunericul" – *Doză de şoc*), ale apei (marea, lichidul amniotic, componenţa corpului omenesc, lacrima – care sugerează curgerea neîntreruptă a apei sufletului), poetul afirmă cu convingere: „Nu poţi fi decât lacrimă" (o metaforă sublimă, şi nu singura!), adică trebuie să fii doar suflet, să fii parte integrantă a iubirii.

În viaţa de „lacrimă" a lui Florin Dochia sunt cuprinse atâtea frumuseţi, încât te fac să te înlăcrimezi. Oamenii dragi din inima sa, prietenii (inclusiv cei din cărţi – personaje, autori, cercetători ştiinţifici, filosofi, etc.) vieţuiesc în „vivarium-ul" său, făcând casă bună cu poemele sale pline de simboluri, de imagini înţelept gândite, într-un dans de terestru şi-nalte sfere, de teluric şi divin.

Inserţiile unor sintagme populare într-un alt context („Cât îi Dublinul de mare"), jocul de cuvinte („legea e lege nimic nu există fără lege orice fărădelege e guvernată şi ea de o lege" – *Select all / delete*), umorul fin, ironia, dar şi autoironia sunt particularităţi ale poeziei lui Florin Dochia, care îl fac şi mai şarmant în scriitura sa şi pun amprenta fineţii asupra cuvântului scris.

Cameleonic, înţelept, îmbrăţişând ludicul inserat în notele grave ale filosofiei, Florin Dochia creează şi recreează un nou univers al artei (literatură, muzică, pictură), purtând cititorul prin diferite perioade ale culturii universale, prin locuri diverse, aducând în acelaşi areal persoane şi personaje, dovedindu-se un bun cârmaci al unei corăbii ce s-ar putea numi Viaţa Cuvântului – Cuvântul Vieţii. Creator de viaţă şi trăiri, poetul Florin Dochia se nemureşte prin veridicitatea lumii sale „de lacrimă", în care pe ritmuri de blues ori salsa, sau bachata (de ce nu şi mai cu seamă... rock?), dansează iubirea, înţelepciunea, cu nonşalanţa învingătorului.

Deşi efemeri într-o „lume sălbatică din care durerea a fugit cu totul / orice speranţă şi-a luat zborul", acolo, undeva într-o „lacrimă", între un răsărit şi un apus... e viaţă. E viaţa Poetului, iar volumul „Vivarium 21" este o invitaţie la viaţă...

Onoreaz-o, cititorule!

Petronela APOPEI

Literatura babiloniană și asiriană

EPOPEEA LUI IZDUBAR

Imnuri, tăblițe și inscripții cuneiforme

(Continuare din numărul trecut)

Forma ei frumoasă o avea, răsuflarea-i parfumată,
Oare nălucile forme aşa de frumoase capătă?
Zeiţa încă nu-ndrăzneşte forma să-și descopere,
Și-acum ea însăși se ascunde repede.
Pe după draperiile de damasc de la intrare,
Când s-a trezit, el pe podea a sărit în picioare.
În propria-i slujitoare zeiţa se transformă
Și zice, intrând grăbită:
„Ce spaime te-alarmează
Pe tine, Sar?" Și apoi, sfioasă, răspunsul aşteaptă,
Ezitând dacă să-l audă sau la pieptul lui să se repeadă.
„Tu ești, slujnica mea? Bine, căci am visat
Năluci, și una ca o zeiță mi s-a arătat".

Al doilea vis al regelui
Coloana II

Al doilea vis al regelui și cavalcada din zori de pe câmpia Sumir, şi lupta directă de pe malurile Eufratului

Noaptea fuge de lumina din zori
Care pe pajiştea palatului cade neclar.
În patul său Regele doarme
Și iarăşi Regina Iştar în patul său se strecoară.
De ciudă, ea visul în gânduri sinistre îl înlocuieşte.
Acum, arsă de febră, victima ei se zvârcoleşte,
Tresare violent și din pat sare,
În timp ce vocea-i prin tot palatul îi răsună tare.
„Slujitori! Grăbiţi-vă la mine, Regele vostru!" - răcneşte
Și, furios, bate din picior în timp ce furia-i creşte.
Gărzile și uşierii înăuntru se năpustesc:
„Ce te supără, Sar? Duşmanii înăuntru năvălesc?"
Apoi în camera lui se reped și în jur cercetează
Şi nerăbdători draperiile îndepărtează.
Regele cu paşi mari pe podea încă păşeşte
Ce-i arată tulburarea din suflet și-i ocărăşte
Pe toţi, găsindu-i prea înceţi: „Curând soarele va răsări.
Să-mi aduceţi calul pregătit!", întorcându-se el răcni.
El urcă-n şa și prin porţile batante galopează,
Ajutor de la slujitori nici nu aşteaptă.
Nici nu s-a uitat măcar la portari
Care-au deschis repede porţile regelui ca să zboare.
Fără porţi, peste câmpii călăreşte
Departe, nepăsându-i unde calul îl călăuzeşte.
Copitele calului răsună pe câmp,
Pe când călăreţul solitar cu tulburarea-n gând,
Să uite de fantomele nopţii,
Călăreşte năpraznic în lumina primilor zori,
Dincolo de livezile de portocali, dumbrăvile de lămâi,
Printre pletoşii curmali el călăreşte hai-hui.

Iştar și Izdubar

Câmpurile galbene de grâne printre smochini licăresc
Nevăzute, și pere-nţepătoare și rodii ţâşnesc
În rapidă succesiune, până când spuma albă
Din gura calului și tremuru-n coaste încep să apară.
Lui nu-i pasă de coama albită, ci goneşte,
Nori albi de praf în urmă stârneşte.
În spatele lui pe drum ca nori negri de furtună
Pe când Zu - pasărea furtunii - întruna întărâtă
Cele şapte duhuri - corbi ai văzduhului,
Iar Nusku deschide larg strălucirea ca focul
A fulgerelor orbitoare pe care teribilul Gibil le stăpâneşte,
Pe care, la porunca severă a lui Nergal, le prăvăleşte,
Și Rimon triumfător prin aer călăreşte,
Iar Ninazu de victime se pregăteşte.
Regele călare se abate de pe drum spre pustietate.
Niciun gând de pericol, chipu-i sever a zâmbit,
În timp ce calu-i istovit de-un leu uriaş s-a ferit,
Ce, întorcându-se, i-a privit și într-o parte a sărit.
Acum pe dinaintea Regelui zboară Zipisauni
Și leoparzi galbeni se năpustesc prin trestii.
El își îndeamnă calul spre-ale Eufratului maluri,
Și vede florile roz sălbatice ale câmpurilor din Sumir.
Și a privit spre răsărit peste câmpia
Ce se-ntinde departe peste stufărişuri și mlaştină,
Și fluviul Tigris marcat de copaci pâlcuri-pâlcuri,
Iar acum, dincolo de câmpie, peste câmpuri și smârcuri,
Lanţul muntos al lui Zu peste pământul din Susa
Străluceşte atins de-a lui Samas mână,
Căci în răsărit se-nalţă chipu-i strălucitor,
Iar din mare și ceţuri se ridică nori schimbători.
Draperii purpurii, violet și aur
Cu nuanţe de roz îmbrăţişează al lui Samas contur.
Tamariscul și vâscul purpuriu
Strălucesc împreună cu vârfurile de salcâm auriu,
Și lămâi, măslini, mirt, viţă,
Tufe de fragi, chiparoşi divin se înalţă;
Verdeaţa de smarald, în nuanţe strălucitoare-nveşmântată,
Cu păduri de trandafiri ce sorb roua de dimineaţă.
Regele, încântat, chipul își însenineaază,
Iar razele de aur ale lui Samas cu sfinţenie se prosternează.
Dar iată! O umbră se furişează pe pământ
Și paşi prin tufişuri se aud.
Iar Izdubar, cu mâna pe sabie, strigă tare:
„Cine vine pe-a cetăţii mele pajişte?"
Un războinic înarmat înaintea lui răsare;
Regele, descălecat, își agită sabia strălucitoare.
„Sunt eu, Prinţul Dibbara, Rege Izdubar,
Și-acum, în sfârşit, noi doi în luptă ne-nfruntăm!
Tu soldaţii mi i-ai înfrânt pe câmp,
Dar iată că braţul tău se va supune fiului Zeiţei Nukkhu".
Monarhul îl priveşte pe războinicul nelegiuit
Și astfel îi răspunde plin de un amarnic dispreţ:
„Şi crezi tu că fiul lui Samas va fi lichidat
De mâna unui duşman netrebnic ce din oastea mea a dezertat?
Sau cum poţi să speri că fiii întunericului pot
Să ucidă pe cel ce în Rai, Lumină și glorie e născut?
Și la fel poţi spera Zeul Focului să-l stingi,
Dar vei muri dacă dorinţa mea moartea ta va fi".
Formele uriaşe au lucit fioros un moment,
apoi au înaintat cu armele descoperite,
Ce lucesc ca lame de foc în razele strălucitoare,
Iar acum se confruntă cu mânie arzătoare.
Fiecare stătea neclintit și o ploaie de lovituri răsunătoare dădea,
Și primea fiecare lovitură pe tăişul armelor, până când radia
Toată pădurea de scântei de foc ce zburau
Ca meteori arzând din armele lor credincioase.

Traducere din limba engleză - Liana ALECU

„Dragoste şi corupţie”. Spectacol-lectură de Candid Stoica

Teatrul de Comedie – Sala Studio din Bucureşti. În cadrul Cenaclului Dramaturgilor, Dragon 2, se prezintă piesa-lectură **Dragoste şi corupţie**, de Candid Dumitru Stoica.

Se aude gongul, spectacolul începe.

Decor simplist, două birouri şi câteva scaune. În dreapta scenei, aşezat pe un scaun pliant, Candid răsfoia scenariul şi, din când în când, privea pe sub ochelari, parcă numărând cu privirea spectatorii. La un moment dat se auzeau replici, când din sală, când din platou; m-am pierdut puţin până m-am lămurit ce se întâmplă, cert este că am ratat vreo doi actori, neputând să-i depistez printre rândurile din sală, din cauza ocupării acesteia în totalitate. O piesă-lectură, ce-i drept, dar la cum arăta sala, eram convinsă că particip la o premieră susţinută la Teatrul Naţional.

Schimburile de replici continuau ca o furtună, apoi totul s-a mutat pe scenă, unde primarul Vasilescu (Constantin Cotimanis) purta o conversaţie aprinsă cu secretara Elvira Surdu (Monica Davidescu). Între primar şi secretară povestea de iubire părea cam expirată, în afară de rodul iubirii, un copil, însă nerecunoscut legal de către şef. Subiectul, veşnic acelaşi, idila cu secretara care devine amantă şi mână dreaptă, necesară în orice situaţie stânjenitoare, gata oricând să îşi apere scaunul, şeful şi reputaţia, ca o leoaică.

Un zvon s-a împrăştiat, ajungând la urechile unora, despre casele oferite de municipalitate persoanelor nevoiaşe, totul gratis. Un gratis... costisitor, care nu aduce întotdeauna şi certitudinea unei locuinţe. Universul şi planetele nu se aliniază politic benefic pentru muritorii de rând. Replici spumoase, personaje alese cu grijă de scenaristul şi autorul piesei, respectiv Candid Stoica, dând parcă o încărcătură aparte piesei doar prin simpla apariţie a actorilor pe scenă.

Impozant, baritonal şi cameleonic, marele actor care aduce strălucire pe orice scenă a teatrului românesc, Bebe Cotimanis îşi joacă parcă rolul carierei, alături de marea doamnă a scenei, graţioasa Monica Davidescu. Aceasta trece inimaginabil prin toate stările unei femei încercate de viaţă, şerpuind cu sau fără sprijin prin hăţişurile indiferenţei, în căutarea dragostei şi statorniciei. În peisaj apare şi Tudorică Bragadiru, actorul sărac (jucat de Mircea Constantinescu), fără casă, trăind în concubinaj şi având un copil abia născut, locuind sub acelaşi acoperiş cu socrii, la periferia Bucureştiului. Făcând zilnic naveta către teatru, află la rândul său, din surse sigure, că la primărie se dau case gratis. Împrumutând bani de la colegi şi prieteni, strânge 5.000 de euro, pe care îi pune într-un plic cu gândul să-i „doneze”, adică şpagă în schimbul unui loc favorabil pe lista de priorităţi. Printr-o împrejurare regizată, plicul cu bani aterizează în sertarul primarului, pentru mai marele codoş din partid, cel care împărţea, făcându-şi parte. Deloc surprinzător, apare şi o tânără jurnalistă, Cristina Constantinescu. Având dreptatea în vârful peniţei, cere socoteală primarului despre unele nereguli, intră în biroul acestuia precum un uragan, apoi, după câteva momente şi replici contradictorii, iese precum un vând călduţ de primăvară. Aici, autorul piesei, Candid Dumitru Stoica, ne induce în subconştient acea stare de intimidare în care tinerii jurnalişti vor sfârşi cu stiloul în mână, dar fără cerneală, din cauza rechinilor versatili, iar adevărul se va odihni undeva, într-un dosar prăfuit...

Apare şi mafia parcărilor, o doamnă guralivă, un personaj colorat, o florăreasă fără studii, dar dornică de afaceri prospere. Vrea şi ea o casă pentru fiica ei, aflată în Germania, că, de, trebuie să aibă şi fata unde se repatria... Cu sacoşele pline cu daruri, reuşeşte să intre fără programare până în anticameră, împărţind atenţii de la portar până la secretară. Încercând să-i distragă atenţia, îi prinde acesteia mâna cu forţă, ghicindu-i în palmă despre noroc şi viitor, doar-doar i se va deschide drumul de trecere spre biroul primarului, pentru o înţelegere cu câteva zerouri. Doina Ghiţescu, căci despre ea este vorba, ne zugrăveşte un tablou imaginar greu de uitat.

Andrei Necula (Denis Vasilescu, fiul primarului) ne aşterne pe o tavă de argint relaţiile sale cu interlopii, puterea banului şi a pumnului despărţind astfel două lumi, dar, în acelaşi timp, unindu-le într-un haos de lăcomie.

Aceeaşi monedă versatilă joacă şi marea doamnă a scenei, Florentina Tănase (Marga Vasilescu, soţia primarului). Senzuală, elegantă şi enigmatică, lasă impresia unei femei puternice, care cunoaşte prezentul, dar şi trecutul amoros al soţului, continuând să convieţuiască cu acesta doar pentru confortul financiar. La rândul ei, întreţine un amant mai tânăr, aşa încât balanţa amorului să nu şchiopăteze...

Un scenariu bazat pe realitate, în care faptele se succed vertiginos, nelăsând timp pentru comentarii, ci doar pentru hohote de râs şi ropote de aplauze.

Deliciul cu trimiteri subtile face din Petre Moraru (astrologul Gherase Iftoc) omul cu mintea luminată, care încearcă să prevină un dezastru mondial cu invenţiile sale, un al doilea Mesia, însărcinând-o pe secretara primăriei cu funcţia supremă de „Salvatoarea omenirii”. O discuţie interesantă doar pentru urechile desfundate.

Piesa se încheie cu fuga primarului în străinătate. Grijuliu pentru agoniseala ilicită, nu uită nici valiza cu bani. Descinderea organelor de control (Adrian Fetecău şi Daniel Torje) la primărie se întâmplă mult prea târziu, o mică greşeală de coordonare, iar gaura de 600 de milioane de euro poate trece neobservată în catastiful cu pierderi administrative...

A fost o trecere în revistă a unei piese de teatru-lectură, scrisă de Candid Dumitru Stoica. După spectacol, au luat cuvântul: Dinu Grigorescu, Ion Chelaru, Adrian Fetecău, prof. Vlad Leu, Radu F. Alexandru, Sebastian Ungureanu, Aneta Pioaru, Crina Bocşan Decuseară, Wilma Wilma şi, nu în ultimul rând, Marilena Dumitrescu, aducând laude venerabilului scriitor, actor şi dramaturg Candid Dumitru Stoica şi deopotrivă actorilor implicaţi în spectacol.

Coca POPESCU

Slalom cu cătușe

Am avut o mare surpriză vizionând filmul iranianului Saeed Roustayi din 2019 – *Legea Teheranului*. Titlul original: *Doar 6,5*. Da, **doar** atâtea milioane de oameni aleargă după droguri în Teheranul cu 12 milioane de locuitori! De ce am fost surprins? Eram obișnuit cu filmele lui Farhadi și Kiarostami, iar stilul filmului de față e absolut surprinzător: polar social, *thriller* criminal, critică socială, într-o simbioză credibilă. Citisem cartea de la Polirom din 2016 – *Orașul minciunilor* de Ranita Narai (traducere de Ciprian Șiulea) și aflasem despre marea diferență socială. În nordul Teheranului sunt parveniții cu vilele lor imense, iar în sud vedem cocioabe, sărăcie, droguri. Ce scria Ranita? Că pentru a locui în Teheran trebuie să minți, că „a minți ține de supraviețuire".

Filmul lui Roustayi începe cu o urmărire dementă. Samad e detectiv de narcotice (Peyman Moaadi). O umbră care fuge speriată. O umbră ca un simbol al traficanților anonimi. Samad vrea să-l prindă pe regele drogurilor, pe Naser (Navid Mohammadzadeh). Care e legea neschimbată a Teheranului? Pedeapsa cu moartea, indiferent de cantitatea drogului. O scenă forte: țevi imense de ciment, suprapuse, în care se înghesuie un furnicar uman. Incredibil! Viziuni dantești. Descinderea poliției. Spaimă și haos. O senzație acută de documentar. Practic, am uitat că e un film. Te cuprinde acel slalom printre coridoare, interogatorii, cătușe, străzi labirintice. Orice acuzator poate deveni acuzat, cătușele se plimbă de pe o mână pe alta. Descinderi, arme, aeroport, control, amprente, depistări, droguri înghițite. Un *dealer* de nivel scăzut poate duce la un pește mai mare. Drogul e un mijloc de a ieși din mizerie. Sute de arestări. Deținții provizorii. Indivizi înghesuiți în spații insalubre. La doi pași, coridoare cu birourile în care judecătorul e copleșit de depoziții pripite. Funiile așteptă deasupra podiumului mobil. Familiile vin la ultimul vorbitor. Un copil îi arată tatălui ce exerciții sportive știe. Fața părintelui clocotește deja de spaima morții. O critică virulentă la adresa sistemului penitenciar și juridic. Filmul cucerește prin tensiune și ritm, validând talentul regizorului Saeed Roustayi, care se impusese deja în 2016 la Veneția cu *Viața și o zi*.

Cu cât lupta poliției e mai vehementă, cu atât numărul traficanților sporește. Care să fie explicația? Un risc major și ultim pentru a scăpa de sărăcie? Ce vedem la final de film? O imagine suprarealistă. Filmată de sus, autostrada geme sub coloanele de mașini, printre care fac slalom cei urmăriți de poliție. O proliferare fără precedent. Totul se repetă într-o paradigmă halucinantă, sisifică.

Alexandru JURCAN

Poeții VIRGIL DIACONU și DENISA POPESCU promovați de doamna MIRELA GIODEA la TVR Craiova. 30 iunie, Teatrul „Al. Davila" Pitești.

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Piteşti
sub egida
Consiliului Local Piteşti şi a
Primăriei municipiului Piteşti

Fondată în ianuarie 2003

REDACŢIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-şef: Marian BARBU
Secretar de redacţie:
Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Florian STANCIU
Ion PANTILIE

Corespondenţi:
Elisabeta BOŢAN (Spania)

Culegere:
Ioana NACIU

Corectură:
Lucian PÂRVULESCU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACŢIEI:

Centrul Cultural Piteşti,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărţii, 110013,
Piteşti
Tel./fax: 0248/219976

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

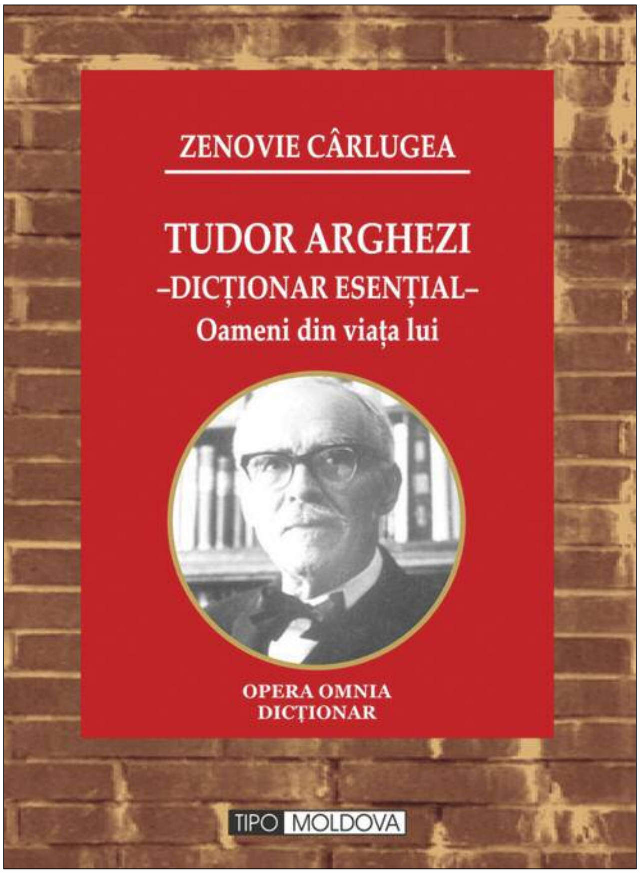
Cont: 50104122256,
Trezoreria Piteşti
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra conţinutului textelor revine autorilor, conform legii. Autorii pot avea şi alte opinii decât ale redacţiei.

Manuscrisele primite la redacţie nu se înapoiază.

Tiparul executat la
S.C. Tiparg S.A.,
tel.: 0248/221.348,
e-mail: office@tiparg.ro.

Revista nu publică decât texte originale, deci care nu au mai apărut în alte publicaţii.

După două volume masive cu structură de dicționar, avînd ca obiect raporturile cu contemporanii ale lui Lucian Blaga, concitadinul nostru **Zenovie Cârlugea** ne prezintă o scriere similară consacrată lui Tudor Arghezi.* O cercetare migăloasă, impresionantă în anvergura sa, care ne îngăduie a beneficia de o mai exactă imagine a interacțiunii dintre poet și epoca ce-l circumscrie. O relație a unor oglinzi paralele, nu o dată deformatoare prin inevitabile subiectivități. Neîndoios, avem a face în personalitatea lui Arghezi cu un inadaptat cronic, gata a da riposte dure la ceea ce îl contraria, trăsătură explicabilă atît prin condiția sa de copil „din flori", cît și prin dificultățile cu care s-a impus în viața literară. Declara cu amar autorul *Cuvintelor potrivite*: „Am avut împotriva scrisului meu, un timp, toate autoritățile culturale asociate: Universitatea, Academia, poezia, proza, presa, poliția, justiția, cenzura, jandarmeria și chiar colegialitatea imediată. Fusesem izolat, cu condeiul și caietele mele, pe un bloc de gheață cît țara, ocărît, scuipat, insultat, pentru că, fără să mă simt vinovat cu nimic, încovoiam poate graiul moștenit cu oareșcare dexteritate suspectă". O situație care i-a amplificat îndîrjirea împotrivirii: „Atacat, m-am apărat atacînd". [...]

[...] Cu riscul infim de a greși, socotim atitudinea anticomunistă, iar nu cea pro, răspunzînd sincerității lui Arghezi, care, prin compromisul său, a optat, ca și de altminteri un Sadoveanu, un G. Călinescu, ulterior un Noica, pentru soluția de a-și continua opera, de a rămîne în siajul conștiinței publice. O tristă, imuabilă realitate. Dar nu cea esențială. Deoarece, pe deasupra vicisitudinilor istorice, cu ale lor dureroase reverberații asupra caracterelor umane, rămîne geniul poetului despre care însuși Blaga, „rivalul" său de căpetenie, i-a declarat subsemnatului: „E cel mai de seamă meșter al cuvîntului românesc".

* **Zenovie Cârlugea**, ***Tudor Arghezi. Dicționar esențial. Oameni din viața lui***, Editura Tipo Moldova, 2019, 808 p.

GHEORGHE GRIGURCU
(„Viața Românească", nr. 5/2019)